

Верховний
Суд

ОГЛЯД
судової практики
Касаційного адміністративного суду
у складі Верховного Суду
(актуальна практика)

Рішення, внесені до ЄДРСР,
за грудень 2022 року

ЗМІСТ

I. Справи, розглянуті судовою палатою з розгляду справ щодо податків, зборів та інших обов'язкових платежів	4
1. Оподаткування	4
1.1. Про оподаткування послуг з надання платником клінічних спостережень за пацієнтами, які приймали лікарські препарати	4
1.2. Про уникнення подвійного оподаткування доходу резидента Республіки Білорусь	5
1.3. Про звільнення від сплати єдиного соціального внеску пенсіонерів, що є громадянами інших держав та отримують пенсію згідно з іноземним законодавством	7
1.4. Про повноваження контролюючого органу на проведення документальних планових перевірок платників податків	9
1.5. Про розмежування «постійного» та «непостійного» представництва нерезидента	10
1.6. Про застосування правил амортизації в податковому обліку	12
1.7. Про встановлення строків давності, врегульованих статтею 102 Податкового кодексу України, та реалізацію права на звернення до суду під час дії карантину	13
2. Митна справа	15
2.1. Про процедуру проведення спеціального розслідування	15
II. Справи, розглянуті судовою палатою з розгляду справ щодо захисту соціальних прав	17
1. Про право лікаря, що провадить господарську діяльність з медичної практики як фізична особа – підприємець, на видачу листка непрацездатності для призначення допомоги по тимчасовій непрацездатності	17
2. Про право особи на отримання одноразової грошової допомоги внаслідок отримання інвалідності, встановленої поза межами визначеного законодавством тримісячного терміну	20
3. Про неможливість індексації одноразової грошової допомоги, виплаченої на підставі статті 16 Закону України «Про соціальний і правовий захист військовослужбовців та членів їх сімей»	23
III. Справи, розглянуті судовою палатою з розгляду справ щодо виборчого процесу та референдуму, а також захисту політичних прав громадян	25
1. Про процедуру визначення вартості майна державним виконавцем	25
2. Про обов'язок державного виконавця відкрити виконавче провадження або повернути стягувачу виконавчий документ	29
3. Про обов'язок Кабінету Міністрів України відповідно до вимог Закону України «Про транспорт» врегулювати відносини з відшкодування збитків від безплатних перевезень пільгових категорій громадян на підзаконному рівні шляхом ухвалення відповідного нормативного акта	31

4. Про порядок встановлення і зміни «зеленого» тарифу на електричну енергію	35
5. Про підстави отримання компенсації за найм житла в порядку частини п'ятої статті 96 Закону України «Про Національну поліцію»	37

I. Справи, розглянуті судовою палатою з розгляду справ щодо податків, зборів та інших обов'язкових платежів

1. Оподаткування

1.1. Про оподаткування послуг з надання платником клінічних спостережень за пацієнтами, які приймали лікарські препарати

Послуги з надання платником клінічних спостережень за пацієнтами, які приймали лікарські препарати, з метою оцінювання безпечності та ефективності останніх, із занесенням зібраних даних до індивідуальних реєстраційних карток (індивідуальних реєстраційних форм) пацієнтів, хоч і є результатом аналітичної роботи, але не відповідають визначенню компіляції даних (бази даних) як об'єкта права інтелектуальної власності відповідно до пункту 3 частини першої статті 433 Цивільного кодексу України. Такі послуги є об'єктом оподаткування податком на додану вартість, коли надаються на митній території України

08 грудня 2022 року Верховний Суд у складі колегії суддів Касаційного адміністративного суду розглянув касаційну скаргу платника на постанову Третього апеляційного адміністративного суду від 06 липня 2021 року у справі № 160/8533/20 за позовом платника до Головного управління Державної податкової служби у Дніпропетровській області про визнання протиправними та скасування податкових повідомлень-рішень.

ОБСТАВИНИ СПРАВИ

Контролюючий орган за результатами перевірки встановив, що платник здійснював клінічні дослідження, що не підпадають під вимоги підпунктів «а», «в» пункту 186.3 статті 186 Податкового кодексу України, місцем постачання послуг з проведення досліджень є митна територія України, тому вказані операції мають оподатковуватися за ставкою 20 %. Не погоджуючись з такими висновками, платник указав, що надані послуги відповідно до укладених договорів зі спонсорами пов'язані зі збором, обробкою (компіляцією) даних дослідження (створення баз даних), тобто створення за замовленням та використання об'єктів права інтелектуальної власності, які надавалися за замовленням нерезидента України, тому постачання таких послуг не є об'єктом оподаткування податком на додану вартість.

Дніпропетровський окружний адміністративний суд рішенням від 07 грудня 2020 року задовольнив позов. Суд першої інстанції дійшов висновку, що під час здійснення операцій відповідно до укладених з нерезидентами договорів платник надавав консультаційні послуги, у зв'язку з чим не було занижено об'єкт оподаткування податком на додану вартість за послуги, надані нерезидентам України, а отже, висновки та застосовані санкції за несплату податку на додану вартість не відповідають встановленим обставинам справи.

Третій апеляційний адміністративний суд скасував рішення суду першої інстанції, прийняв постанову, якою відмовив у задоволенні позову. Суд апеляційної інстанції постановив, що доводи платника про надання консультаційних послуг за договорами є необґрунтованими, оскільки характер послуг, що надавались нерезидентам, не дозволяє віднести їх до переліку послуг, зазначених у підпунктах «а», «в» пункту 186.3 статті 186 Податкового кодексу, а тому контролюючий орган правомірно прийняв оскаржуване податкове повідомлення-рішення.

Верховний Суд залишив касаційну скаргу без задоволення, а оскаржуване судове рішення – без змін

ОЦІНКА СУДУ

Послуги з надання платником клінічних спостережень за пацієнтами, які приймали лікарські препарати, з метою оцінки безпечності та ефективності останніх, із занесенням зібраних даних до індивідуальних реєстраційних карток (індивідуальних реєстраційних форм) пацієнтів, хоч і є результатом аналітичної роботи, але не відповідають визначенню компіляції даних (бази даних) як об'єкта права інтелектуальної власності відповідно до пункту 3 частини першої статті 433 Цивільного кодексу України. Такі послуги є об'єктом оподаткування податком на додану вартість, коли надаються на митній території України.

Положення договорів про врегулювання відносин сторін щодо інтелектуальної власності на об'єкти, які можуть бути створені під час клінічних досліджень, не дають підстав для висновку, що були створені об'єкти права інтелектуальної власності. Указані договори не містять зобов'язань платника створити такі об'єкти. Умови договорів щодо комерційної таємниці спонсора на результати досліджень також не означають, що платник надав послуги зі створення об'єкта інтелектуальної власності. Комерційна таємниця стає об'єктом інтелектуальної власності за рішенням особи, для якої вона має комерційний інтерес і яка її законно контролює.

Детальніше з текстом постанови Верховного Суду від 8 грудня 2022 року у справі № 160/8533/20 можна ознайомитися за посиланням – <https://reyestr.court.gov.ua/Review/107759568>.

1.2. Про уникнення подвійного оподаткування доходу резидента Республіки Білорусь

Відсотки, сплачені платником за договором резиденту Республіки Білорусь, можуть також оподатковуватись в Україні відповідно до її законодавства з урахуванням норм міжнародних угод щодо максимального розміру ставки податку й інших особливостей оподаткування за цими угодами. Положення Угоди між Урядом України і Урядом Республіки Білорусь про уникнення подвійного оподаткування та запобігання ухиленню від сплати податків стосовно податків на доходи і майно не можуть трактуватися як такі, що надають платнику податку право вибору, в якій саме з двох договірних держав здійснюватиметься оподаткування одержаного доходу, оскільки таке тлумачення не відповідає дійсному змісту вказаної міжнародної угоди та суті податку на доходи

09 грудня 2022 року Верховний Суд у складі колегії суддів Касаційного адміністративного суду розглянув касаційні скарги Головного управління

Державної податкової служби у Миколаївській області та Товариства з обмеженою відповідальністю «Техноторг-Авто» на рішення Миколаївського окружного адміністративного суду від 25 листопада 2019 року та постанову П'ятого апеляційного адміністративного суду від 17 березня 2020 року у справі № 814/1649/17 за позовом Товариства з обмеженою відповідальністю «Техноторг-Авто» до Головного управління Державної податкової служби у Миколаївській області про визнання протиправними та скасування податкових повідомлень-рішень.

ОБСТАВИНИ СПРАВИ

Контролюючий орган за результатами перевірки встановив неутримання з доходів, виплачених нерезиденту, податку на прибуток іноземних осіб та завищення платником собівартості реалізованої продукції, а саме: платник уналежнив до витрат кошти, витрачені на ремонт транспортних засобів, а також кошти сплачених податкових зобов'язань за результатами попередньої податкової перевірки. Не погоджуючись з цими висновками, платник указав, що здійснений ремонт транспортних засобів відповідає визначенню поточного ремонту і не є капітальним ремонтом, а законодавство України надає особі право самостійно застосовувати звільнення від оподаткування або зменшення ставки податку нерезиденту.

Миколаївський окружний адміністративний суд задовольнив позов. Суд першої інстанції дійшов висновку, що платник обґрунтовано включив витрати на поточний ремонт транспортних засобів до собівартості придбаних та реалізованих товарів (робіт і послуг). Оскільки платник надав довідки, які підтверджують статус резидента Республіки Білорусь, то він має право відповідно до статті 103 Податкового кодексу України не нараховувати податки з виплат на користь резидента Республіки Білорусь.

П'ятий апеляційний адміністративний суд скасував рішення суду першої інстанції, і ухвалив нове про задоволення позову частково. Суд апеляційної інстанції зазначив, що позовні вимоги в частині визнання протиправними дій контролюючого органу щодо донарахування платнику податків 10 % від суми сплачених на користь нерезидента платежів – задоволенню не підлягають, оскільки пункт 2 статті 11 Угоди між Урядом України і Урядом Республіки Білорусь про уникнення подвійного оподаткування та запобігання ухилення від сплати податків стосовно податків на доходи і майно чітко закріплює лише можливість застосування зниженої податкової ставки у розмірі 10 %.

Верховний Суд залишив касаційні скарги без задоволення, а оскаржуване судове рішення суду апеляційної інстанції – без змін.

ОЦІНКА СУДУ

Відсотки, сплачені платником за договором резиденту Республіки Білорусь, можуть також оподатковуватись в Україні відповідно до її законодавства з урахуванням норм міжнародних угод щодо максимального розміру ставки податку та інших особливостей оподаткування за цими угодами. Положення статті 11 Угоди між Урядом України і Урядом Республіки Білорусь про уникнення подвійного оподаткування та запобігання ухилення від сплати податків стосовно податків на доходи і майно не можуть трактуватися як такі, що надають платнику податку право вибору, в якій

саме з двох договірних держав оподатковуватиметься одержаний дохід, оскільки таке тлумачення не відповідає дійсному змісту вказаної міжнародної угоди та суті податку на доходи.

Пункт 2 статті 11 Угоди між Урядом України і Урядом Республіки Білорусь про уникнення подвійного оподаткування та запобігання ухилення від сплати податків стосовно податків на доходи і майно чітко закріплює лише можливість застосування зниженої податкової ставки у розмірі 10 %. Довідки, якими засвідчено, що компанія-контрагент є нерезидентом, не є підставою для звільнення платника від утримання податку на доходи, виплачені нерезиденту, оскільки такі довідки є лише підставою для застосування однієї з двох пільг – звільнення або зменшення ставки податку, залежно від встановлених Угодою умов.

Детальніше з текстом постанови Верховного Суду від 9 грудня 2022 року у справі № 814/1649/17 можна ознайомитися за посиланням – <https://reyestr.court.gov.ua/Review/107785990>.

1.3. Про звільнення від сплати єдиного соціального внеску пенсіонерів, що є громадянами інших держав та отримують пенсію згідно з іноземним законодавством

Фізичні особи – підприємці, що обрали спрощену систему оподаткування та отримують пенсію за віком або є особами з інвалідністю і отримують відповідно до закону пенсію чи соціальну допомогу та пенсія яким призначена за віком безстроково попри перебування на обліку в Пенсійному фонді держав-учасниць, у тлумаченні Угоди між Урядом України і Урядом Литовської Республіки про співробітництво в галузі пенсійного забезпечення від 27 вересня 1994 року мають право не сплачувати єдиний соціальний внесок

13 грудня 2022 року Верховний Суд у складі колегії суддів Касаційного адміністративного суду розглянув касаційну скаргу платника на рішення Окружного адміністративного суду міста Києва від 14 червня 2022 року та постанову Шостого апеляційного адміністративного суду від 29 вересня 2022 року у справі № 640/17107/21 за позовом платника до Головного управління Державної податкової служби у місті Києві про визнання протиправною бездіяльності щодо неперерахунку єдиного внеску у зв'язку з досягненням пенсійного віку та зобов'язання здійснити перерахунок єдиного внеску.

ОБСТАВИНИ СПРАВИ

Фізична особа-підприємець у 2012 році досягла пенсійного віку, встановленого Законом України від 09 липня 2003 року № 1058-IV «Про загальнообов'язкове державне пенсійне страхування». Ця особа не отримувала пенсійні виплати відповідно до законодавства України, а пенсія була призначена відповідно до законодавства Литовської республіки. Контролюючий орган на території України вказав на відсутність підстав звільнення платника від сплати єдиного внеску, оскільки основною умовою для звільнення від сплати єдиного внеску є отримання пенсійних виплат відповідно до законодавства України.

Окружний адміністративний суд міста Києва рішенням, залишеним без змін постановою Шостого апеляційного адміністративного суду відмовив у задоволенні позову. Суди попередніх інстанцій дійшли висновку, що якщо фізична особа – підприємець не отримує пенсійні виплати відповідно до законодавства України, а пенсія призначена відповідно до законодавства Литовської республіки, то платник не має права на звільнення від сплати єдиного внеску лише на підставі досягнення пенсійного віку, встановленого статтею 26 Закону України «Про загальнообов'язкове державне пенсійне страхування».

Верховний Суд частково задовольнив касаційну скаргу, скасувавши оскаржувані судові рішення та направивши справу на новий судовий розгляд до суду першої інстанції.

ОЦІНКА СУДУ

Міжнародні договори, зокрема, Угода і Договір, укладені між Урядом України та Урядом Литовської Республіки, згода на обов'язковість яких надана Верховною Радою України, є частиною національного законодавства України. Пріоритет норм міжнародного договору закріплений нормами Закону України від 09 липня 2003 року № 1058-IV «Про загальнообов'язкове державне пенсійне страхування», Основ законодавства України про загальнообов'язкове державне соціальне страхування.

Відповідно до статті 4 Угоди між Урядом України і Урядом Литовської Республіки про співробітництво в галузі пенсійного забезпечення від 27 вересня 1994 року, ратифікованої 16 травня 1995 року, Договірні Сторони надають на своїй території постійно проживаючим громадянам іншої Договірної Сторони права, однакові зі своїми громадянами в галузі пенсійного забезпечення. Згідно зі статтею 9 цього Договору сплата зборів державного соціального страхування проводиться відповідно до законодавства тієї Сторони, законодавство якої застосовується відповідно до цього Договору на момент ведення трудової діяльності.

Частина четверта статті 4 Закону України від 08 липня 2010 року № 2464-VI «Про збір та облік єдиного внеску на загальнообов'язкове державне соціальне страхування» не визначає такої обов'язкової умови, як призначення пенсії лише за законодавством України. Тому пільги встановлено для всіх суб'єктів, які є пенсіонерами за віком, незалежно від того, на підставі якого законодавства особа набула статусу пенсіонера за віком, чи то за нормами законодавства України, чи литовського законодавства.

Отримання пенсії за законодавством України особами, які досягли пенсійного віку, встановленого статтею 26 Закону України від 09 липня 2003 року № 1058-IV «Про загальнообов'язкове державне пенсійне страхування», не може вважатися виправданою, обґрунтованою та справедливою підставою для різниці під час вирішення питання щодо застосування звільнення від сплати єдиного внеску для осіб, які отримують пенсію відповідно до законодавства іншої держави і досягли пенсійного віку, визначеного статтею 26 цього Закону.

Детальніше з текстом постанови Верховного Суду від 13 грудня 2022 року у справі № 640/17107/21 можна ознайомитися за посиланням – <https://reyestr.court.gov.ua/Review/107845449>.

1.4. Про повноваження контролюючого органу на проведення документальних планових перевірок платників податків

Постанова Кабінету Міністрів України від 3 лютого 2021 року № 89 «Про скорочення строку дії обмеження в частині дії мораторію на проведення деяких видів перевірок» ухвалена не на підставі та не на виконання Податкового кодексу України й законів з питань митної справи, у зв'язку із чим не може вважатися складовою частиною податкового законодавства, а тому не підлягає застосуванню в питаннях, пов'язаних з оподаткуванням

21 грудня 2022 року Верховний Суд у складі колегії суддів Касаційного адміністративного суду розглянув касаційні скарги Дніпропетровської обласної прокуратури та Східного міжрегіонального управління Державної податкової служби по роботі з великими платниками податків на рішення Дніпропетровського окружного адміністративного суду від 04 листопада 2021 року та постанову Третього апеляційного адміністративного суду від 23 червня 2022 року у справі № 160/14976/21 за позовом Публічного акціонерного товариства «АрселорМіттал Кривий Ріг» до Східного міжрегіонального управління Державної податкової служби по роботі з великими платниками податків про визнання протиправним і скасування податкового повідомлення-рішення.

ОБСТАВИНИ СПРАВИ

Контролюючий орган провів перевірку, за результатами якої збільшив платникові суму грошового зобов'язання за платежем рентної плати за користування надрами для видобування корисних копалин загальнодержавного значення. Указане рішення контролюючого органу було скасоване в адміністративному порядку та призначено документальну позапланову перевірку платника у зв'язку з неповним з'ясуванням під час перевірки питань, для винесення об'єктивного висновку щодо дотримання платником вимог законодавства. Платник указав, що позапланова перевірка, за наслідками якої було винесено оскаржуване податкове повідомлення-рішення, була здійснена протиправно, оскільки постановою Кабінету Міністрів України від 03 лютого 2021 року № 89 «Про скорочення строку дії обмеження в частині дії мораторію на проведення деяких видів перевірок» всупереч положенням Податкового кодексу України встановлено скорочення строку встановленого мораторію на проведення перевірок.

Дніпропетровський окружний адміністративний суд рішенням, залишеним без змін постановою Третього апеляційного адміністративного суду, задовольнив позов. Суди попередніх інстанцій дійшли висновку, що податковий орган, попри прийняття постанови Кабінету Міністрів України від 03 лютого 2021 року № 89 «Про скорочення строку дії обмеження в частині дії мораторію на проведення деяких видів перевірок», не був наділений повноваженнями проводити документальну позапланову перевірку платника податків на підставі підпункту 78.1.12 пункту 78.1 статті 78 Податкового кодексу України.

Верховний Суд залишив касаційну скаргу контролюючого органу без задоволення, а оскаржувані судові рішення – без змін.

ОЦІНКА СУДУ

Закон України від 17 вересня 2020 року № 909-IX «Про внесення змін до Закону України «Про Державний бюджет України на 2020 рік» не вносив зміни безпосередньо до Податкового кодексу України, яким встановлено мораторій на проведення податкових перевірок, а делегував таке право Кабінету Міністрів України, без визначення темпоральних і галузевих меж такого делегування. Самі повноваження делегувалися з метою запобігання поширенню на території України гострої респіраторної хвороби COVID-19, спричиненої коронавірусом SARS-CoV-2 і лише за умови, що такі не порушують конституційних прав чи свобод. Тому дія цього закону не поширюється на випадки, за яких скорочення дії заборони чи обмеження порушить гарантовані особі чинним законом права.

Закон України «Про Державний бюджет України» як тимчасовий акт законодавства вичерпує свою дію після завершення календарного періоду на який його прийнято. Якщо Кабінет Міністрів України на момент прийняття наказу про проведення перевірки платника та безпосередньо проведення такої перевірки не приймав рішення про завершення дії карантину з метою запобігання поширенню на території України коронавірусної хвороби (COVID-19), то продовжує діяти мораторій на проведення документальних планових перевірок платників податків.

Таким чином, постанова Кабінету Міністрів України від 03 лютого 2021 року № 89 «Про скорочення строку дії обмеження в частині дії мораторію на проведення деяких видів перевірок» прийнята не на підставі та не на виконання Податкового кодексу України та законів з питань митної справи, у зв'язку з чим не може вважатися складовою податкового законодавства, а тому не підлягає застосуванню у питаннях, пов'язаних з оподаткуванням.

Детальніше з текстом постанови Верховного Суду від 21 грудня 2022 року у справі № 160/14976/21 можна ознайомитися за посиланням – <https://reyestr.court.gov.ua/Review/108025614>.

1.5. Про розмежування «постійного» та «непостійного» представництва нерезидента

Факт видачі нерезидентом довіреностей фізичній особі не визначається нормами Конвенції між Урядом України та Урядом Республіки Кіпр про уникнення подвійного оподаткування та запобігання податковим ухиленням стосовно податків на доходи, ратифікованої Законом України № 412-VII від 4 липня 2013 року, як вчинення повіреним дій, що в будь-якому разі свідчать про ведення діяльності постійного представництва в тлумаченні положень цієї Конвенції. Висновки про вчинення функцій постійного представництва мають ґрунтуватися на аналізі фактично вчинених дій такого представника

21 грудня 2022 року Верховний Суд у складі колегії суддів Касаційного адміністративного суду розглянув касаційну скаргу Східного міжрегіонального

управління Державної податкової служби по роботі з великими платниками податків на рішення Донецького окружного адміністративного суду від 21 грудня 2020 року та постанову Першого апеляційного адміністративного суду від 26 квітня 2021 року у справі № 200/7051/20-а за позовом Товариства з обмеженою відповідальністю «Фурлендер Віндтехнолоджі» до Східного міжрегіонального управління Державної податкової служби по роботі з великими платниками податків про визнання протиправним і скасування податкового повідомлення-рішення.

ОБСТАВИНИ СПРАВИ

Платник наполягав на застосуванні пільгової ставки податку під час оподаткування доходів, джерело походження яких є з України, оскільки уклав з компанією нерезидента договори позики, згідно з умовами яких була встановлена сплата платником процентів за користування позикою. Контролюючий орган за результатами перевірки діяльності платника, компанії нерезидента та повіреного компанії (фізичної особи – нерезидента), покликаючись на наявність в останнього повноважень на укладення від імені нерезидента будь-яких угод та повноважень щодо розпорядження майном, дійшов висновку, що діяльність повіреного компанії має розглядатися як діяльність постійного представництва. Оскільки компанія-нерезидент вважається такою, що має постійне представництво на території України, то під час перерахування компанії-нерезиденту відсотків за користування позикою платник як податковий агент був зобов'язаний утримати і перерахувати до бюджету України податок за ставкою 15%, закріпленою підпунктом 141.4.2 пункту 141.4 статті 141 Податкового кодексу України.

Донецький окружний адміністративний суд рішенням, залишеним без змін постановою Першого апеляційного адміністративного суду, задовольнив позов. Суди попередніх інстанцій дійшли висновку, що сам факт видачі нерезидентом довіреностей фізичній особі положеннями Конвенції між Урядом України та Урядом Республіки Кіпр про уникнення подвійного оподаткування та запобігання податковим ухиленням стосовно податків на доходи, ратифікованої Законом України від 04 липня 2013 року № 412-VII, не визначається як вчинення повіреним дій, які в будь-якому разі свідчать про ведення діяльності постійного представництва в тлумаченні положень Конвенції. Висновки про вчинення функцій постійного представництва мають ґрунтуватися на аналізі фактично вчинених дій такого представника.

Верховний Суд залишив касаційну скаргу без задоволення, а оскаржувані судові рішення – без змін.

ОЦІНКА СУДУ

Якщо основний вид діяльності представництва є тотожним з видом діяльності нерезидента (материнської компанії), визначеним у статутних документах нерезидента, то представництво в цілях оподаткування розглядається як постійне представництво.

Для розмежування «постійного» представництва від «непостійного» (некомерційного), потрібно зважати на ключові характеристики, які є базою для їх розмежування. Насамперед, діяльність непостійного представництва має підготовчий або допоміжний

характер щодо діяльності компанії нерезидента і має бути відмінною від статутних функцій материнської компанії.

Факт видачі нерезидентом довіреностей фізичній особі не визначається нормами Конвенції між Урядом України та Урядом Республіки Кіпр про уникнення подвійного оподаткування та запобігання податковим ухиленням стосовно податків на доходи, ратифікованої Законом України № 412-VII від 04 липня 2013 року як вчинення повіреним дій, що в будь-якому разі свідчать про ведення повіреним діяльності постійного представництва у тлумаченні положень цієї Конвенції. Висновки про вчинення функцій постійного представництва мають ґрунтуватися на аналізі фактично вчинених дій такого представника.

Детальніше з текстом постанови Верховного Суду від 21 грудня 2022 року у справі № 200/7051/20-а можна ознайомитися за посиланням – <https://reyestr.court.gov.ua/Review/108025455>.

1.6. Про застосування правил амортизації в податковому обліку

Платники податку на прибуток під час розрахунку амортизації за прямолінійним методом щодо основних засобів четвертої групи можуть використовувати, починаючи з 1 січня 2017 року, мінімально допустимий строк амортизації, який становить два роки, якщо витрати на придбання цих основних засобів понесені (нараховані) платником податків після 1 січня 2017 року та якщо для таких основних засобів одночасно виконуються такі вимоги: основні засоби не були введені в експлуатацію та не використовувалися на території України; основні засоби введені в експлуатацію в межах одного з податкових (звітних) періодів з 1 січня 2017 року по 31 грудня 2019 року; основні засоби використовуються у власній господарській діяльності та не продаються або не надаються в оренду іншим особам (за винятком платників податків, основним видом діяльності яких є послуги з надання в оренду майна)

21 грудня 2022 року Верховний Суд у складі колегії суддів Касаційного адміністративного суду розглянув касаційну скаргу Державної податкової служби України, Головного управління Державної податкової служби у Дніпропетровській області, як відокремленого підрозділу Державної податкової служби та Київської міської прокуратури на постанову Шостого апеляційного адміністративного суду від 18 травня 2021 року у справі № 640/13827/20 за позовом Товариства з обмеженою відповідальністю «Солар парк Підгородне» до Головного управління Державної податкової служби у Дніпропетровській області, Державної податкової служби України, за участю Дніпропетровської обласної прокуратури, про визнання протиправними та скасування податкових повідомлень-рішень і рішення щодо розгляду скарги.

ОБСТАВИНИ СПРАВИ

Суть спору полягала в питанні застосування норм і правил амортизації в податковому обліку, зокрема, коли платник податків забудував та експлуатує сонячну електроенергію. Контролюючий орган указав, що платник нараховував

амортизацію, порушуючи норми Податкового кодексу України, у зв'язку з невірною класифікацією основного засобу – об'єкта (сонячної електростанції), за кодом класифікації 2302.4 «Електростанції на нетрадиційних джерелах енергії», поділивши цілий об'єкт на різні групи основних засобів.

Окружний адміністративний суд міста Києва відмовив у задоволенні позову. Суд першої інстанції дійшов висновку, що платник не довів факту того, що сонячна електростанція не є цілісним об'єктом нерухомого майна та факт того, що окремі її частини мають різний строк корисного використання (експлуатації).

Шостий апеляційний адміністративний суд скасував рішення суду першої інстанції та задовольнив позов. Суд апеляційної інстанції дійшов висновку, що фактично об'єкт альтернативної енергетики не може розглядатися як цілісний об'єкт нерухомого майна, оскільки енергогенеруюче та інше обладнання – це сукупність засобів (інструментів) без жодних ознак нерухомості.

Верховний Суд частково задовольнив касаційні скарги, скасувавши оскаржувані судові рішення і направивши справу на новий розгляд до суду першої інстанції.

ОЦІНКА СУДУ

Пунктом 43 підрозділу 4 розділу XX Податкового кодексу України законодавець встановив податкову пільгу для платників – нарахування прискореної амортизації на основні засоби – обладнання, для зменшення бази для обрахування податку на прибуток.

Платники податку на прибуток під час розрахунку амортизації за прямолінійним методом щодо основних засобів четвертої групи можуть використовувати, починаючи з 01 січня 2017 року, мінімально допустимий строк амортизації, який становить два роки, якщо витрати на придбання таких основних засобів понесені (нараховані) платником податків після 01 січня 201 року та якщо для таких основних засобів одночасно виконуються вимоги:

основні засоби не були введені в експлуатацію та не використовувалися на території України;

основні засоби введені в експлуатацію в межах одного з податкових (звітних) періодів з 01 січня 2017 року по 31 грудня 2019 року;

основні засоби використовуються у власній господарській діяльності та не продаються або не надаються в оренду іншим особам (за винятком платників податків, основним видом діяльності яких є послуги з надання в оренду майна).

Детальніше з текстом постанови Верховного Суду від 21 грудня 2022 року у справі № 640/13827/20 можна ознайомитися за посиланням – <https://reyestr.court.gov.ua/Review/108059118>.

1.7. Про встановлення строків давності, врегульованих статтею 102 Податкового кодексу України, та реалізацію права на звернення до суду під час дії карантину

Пункт 52-2 підрозділу 10 розділу XX «Перехідні положення» Податкового кодексу України встановлює умови спрощення адміністративної процедури в період дії

карантину. Перебіг усіх строків давності, визначених статтею 102 цього Кодексу, зупинено на період з 18 березня 2020 року по останній календарний день місяця (включно), у якому завершується дія карантину, запровадженого Кабінетом Міністрів України на всій території України з метою запобігання поширенню коронавірусної хвороби (COVID-19)

23 грудня 2022 року Верховний Суд у складі колегії суддів Касаційного адміністративного суду розглянув касаційну скаргу Головного управління Державної податкової служби у Волинській області, утвореного як відокремлений підрозділ Державної податкової служби України, на ухвалу Волинського окружного адміністративного суду від 10 грудня 2021 року та постанову Восьмого апеляційного адміністративного суду від 10 лютого 2022 року у справі № 140/12235/21 за позовом Головного управління Державної податкової служби у Волинській області до платника про стягнення податкового боргу.

ОБСТАВИНИ СПРАВИ

Контролюючий орган звернувся до суду з вимогою про стягнення в судовому порядку з платника податкового боргу, який виник 20 жовтня 2017 року та 17 листопада 2017 року внаслідок несплати грошових зобов'язань, визначених податковими повідомленнями-рішеннями. Ці повідомлення-рішення платник не оскаржував, тому грошові зобов'язання набули статусу узгоджених. Не погоджуючись з цими висновками, платник указав, що контролюючий орган пропустив строк на звернення до суду з позовом про стягнення податкового боргу, оскільки визначена законодавцем можливість звертатись до суду із відповідними заявами про поновлення пропущеного процесуального строку під час дії карантину, – припинила дію 06 серпня 2020 року. Станом на час розгляду справи судами попередніх інстанцій, не завершилася дія карантину, встановленого Кабінетом Міністрів України на всій території України з метою запобігання поширенню на території України коронавірусної хвороби (COVID-19).

Волинський окружний адміністративний суд ухвалою, залишеною без змін постановою Восьмого апеляційного адміністративного суду, залишив позовну заяву без розгляду. Суди попередніх інстанцій постановили, що звернення контролюючого органу до суду з позовом відбулося поза межами строку, а отже, дійшли висновку про наявність підстав для залишення позову без розгляду. Суди також звернули увагу, що посилаючись на карантинні обмеження як на причину незвернення до суду з позовом в межах 1095-денного строку, контролюючий орган не зазначив, яким саме чином неможливість вчинення процесуальної дії була пов'язана з обмеженнями, впровадженими у зв'язку з карантинном. Діяльність контролюючого органу під час дії карантинних заходів припинена не була, а тому він не був позбавлений процесуальної можливості звертатися до суду із заявами, клопотаннями у визначеному законом порядку.

Верховний Суд частково задовольнив касаційну скаргу, скасувавши оскаржувані судові рішення та направивши справу до суду першої інстанції для продовження розгляду.

ОЦІНКА СУДУ

Закони України від 17 березня 2020 року № 533-IX «Про внесення змін до Податкового кодексу України та інших законів України щодо підтримки платників податків на період здійснення заходів, спрямованих на запобігання виникненню і поширенню коронавірусної хвороби (COVID-19)» і від 13 травня 2020 року № 591-IX «Про внесення змін до Податкового кодексу України та інших законів України щодо додаткової підтримки платників податків на період здійснення заходів, спрямованих на запобігання виникненню і поширенню коронавірусної хвороби (COVID-19)», приймалися з метою спрощення адміністративних процедур і підтримки платників, зокрема, щодо встановлення відповідних пільг в оподаткуванні чи звільненні від застосування штрафних санкцій за порушення у період дії карантину.

Податковий кодекс України зупинив перебіг усіх строків давності, визначених статтею 102 цього Кодексу, на період з 18 березня 2020 року по останній календарний день місяця (включно), у якому завершується дія карантину, встановленого Кабінетом Міністрів України на всій території України з метою запобігання поширенню коронавірусної хвороби (COVID-19). Тому 18 березня 2020 року зупинився перебіг 1095-денного строку на примусове стягнення податкового боргу, зокрема, шляхом звернення до суду з позовом. До такого висновку призводить застосування граматичного (текстового) способу тлумачення положень абзацу десятого пункту 52-2 підрозділу 10 розділу XX «Перехідні положення» Податкового кодексу України, у якому відсутнє виокремлення будь-яких конкретних строків з-поміж урегульованих статтею 102 цього Кодексу.

Пункт 52-2 підрозділу 10 розділу XX «Перехідні положення» Податкового кодексу України не містить положень щодо пільг, оскільки тимчасове встановлення мораторію на проведення відповідних видів перевірок за своєю суттю не можна розглядати як пільгу або преференцію. Предметом регулювання цього пункту є особливості здійснення податкового контролю як одного з видів адміністративних процедур у розумінні цього закону. Цей пункт визначає умови спрощення адміністративної процедури у період дії карантину. Положення абзацу десятого щодо зупинення строків давності має компенсаторний характер і слугує для продовження адміністративних процедур після закінчення карантину.

Детальніше з текстом постанови Верховного Суду від 23 грудня 2022 року у справі № 140/12235/21 можна ознайомитися за посиланням – <https://reyestr.court.gov.ua/Review/108058981>.

2. Митна справа

2.1. Про процедуру проведення спеціального розслідування

Аналіз статті 13 Закону України «Про застосування спеціальних заходів щодо імпорту в Україну», яка визначає перелік факторів та обставин, які підлягають обов'язковому дослідженню та встановленню під час спеціального розслідування, дає підстави для висновку про те, що такі фактори та обставини мають саме досліджуватися,

тобто піддаватися ґрунтовному та розгорнутому аналізу, а не констатуватись у вигляді невмотивованого висновку. Неодноразове порушення строків вчинення відповідних дій, відсутність належного обґрунтування висновків контролюючого органу та неврахування принципу пропорційності під час запровадження спеціальних заходів щодо імпорту товару в Україну у своїй сукупності призводять до порушення процедурних вимог законності під час ухвалення рішення про спеціальне розслідування щодо імпорту в Україну товару незалежно від країни походження та експорту

26 грудня 2022 року Верховний Суд у складі колегії суддів Касаційного адміністративного суду розглянув касаційну скаргу Міністерства економіки України на рішення Окружного адміністративного суду міста Києва від 22 червня 2022 року та постанову Шостого апеляційного адміністративного суду від 12 жовтня 2022 року у справі № 640/14616/21 за позовом Товариства з обмеженою відповідальністю «ДЕПС Телеком» до Міжвідомчої Комісії з міжнародної торгівлі та Міністерства економіки України, за участі Товариства з обмеженою відповідальністю «ТФ-К», Публічного акціонерного товариства «Одеський кабельний завод „Одескабель“», Приватного акціонерного товариства «Завод Південкабель» як третіх осіб, про визнання протиправними дій з приводу застосування спеціальних заходів щодо імпорту в Україну, зобов'язання прийняти рішення про припинення спеціального розслідування щодо імпорту в Україну.

ОБСТАВИНИ СПРАВИ

За результатами проведення спеціального розслідування контролюючий орган прийняв рішення про застосування спеціальних заходів щодо імпорту в Україну проводів, незалежно від країни походження та експорту, відповідно до якого було вирішено застосувати спеціальні заходи щодо імпорту в Україну товару незалежно від країни походження та експорту. Платник, не погоджуючись з указаним рішенням, зауважив, що в основних висновках контролюючого органу за результатами проведення спеціального розслідування формально містяться лише висновки щодо аналізу ступеня зростання обсягів імпорту в Україну товару, який є об'єктом спеціального розслідування тенденції впливу імпорту на національного товаровиробника, але не наведено алгоритми та обґрунтування, що призвели до таких висновків.

Окружний адміністративний суд міста Києва рішенням, залишеним без змін постановою Шостого апеляційного адміністративного суду, частково задовольнив позов. Суди попередніх інстанцій дійшли висновку, що неодноразове порушення строків вчинення процедурних дій, зокрема, під час складання та направлення основних фактів і висновків за результатами проведення розслідування до Міжвідомчої Комісії з міжнародної торгівлі, на підставі чого було прийнято рішення про застосування спеціальних заходів щодо імпорту в Україну, а також відсутність належного обґрунтування висновків контролюючого органу та неврахування принципу пропорційності під час запровадження таких спеціальних заходів, у своїй сукупності призвели до порушення процедурних вимог законності прийнятого рішення, що є безумовною підставою для визнання його протиправним і часткового задоволення позовних вимог.

Верховний Суд частково задовольнив касаційну скаргу, скасувавши оскаржувані судові рішення в частині задоволення позовних вимог зі складання та направлення основних фактів і висновків за результатами проведення спеціального розслідування та прийнявши у цій частині нове рішення, яким відмовив у задоволенні позову.

ОЦІНКА СУДУ

Стаття 13 Закону України «Про застосування спеціальних заходів щодо імпорту в Україну» встановлює перелік факторів та обставин, які підлягають обов'язковому дослідженню та встановленню під час спеціального розслідування. Аналіз зазначеної норми права дає підстави для висновку про те, що такі фактори та обставини мають саме досліджуватися: тобто піддаватися ґрунтовному та розгорнутому аналізу, а не констатуватись у вигляді невмотивованого висновку.

Неодноразове порушення строків вчинення відповідних дій, відсутність належного обґрунтування висновків контролюючого органу та неврахування принципу пропорційності під час запровадження спеціальних заходів щодо імпорту товару в Україну, у своїй сукупності призводять до порушення процедурних вимог законності під час прийняття рішення про спеціальне розслідування щодо імпорту в Україну товару, незалежно від країни походження та експорту.

Детальніше з текстом постанови Верховного Суду від 26 грудня 2022 року у справі № 640/14616/21 можна ознайомитися за посиланням – <https://reyestr.court.gov.ua/Review/108086667>.

II. Справи, розглянуті судовою палатою з розгляду справ щодо захисту соціальних прав

1. Про право лікаря, що провадить господарську діяльність з медичної практики як фізична особа – підприємець, на видачу листка непрацездатності для призначення допомоги по тимчасовій непрацездатності

Листок непрацездатності є підставою для призначення допомоги по тимчасовій непрацездатності, якщо він виданий лікарем, який наділений правом видачі листків непрацездатності (а саме лікуючим лікарем закладу охорони здоров'я незалежно від форми власності або лікарем, що провадить господарську діяльність з медичної практики як фізична особа – підприємець); містить усі необхідні реквізити (прізвище лікаря, який видав листок непрацездатності, підпис та печатку лікаря, печатку закладу охорони здоров'я «Для листків непрацездатності» тощо).

Застрахований пацієнт має державні гарантії реалізації своїх прав, зокрема, на відповідне матеріальне забезпечення та страхові виплати й одночасно має право вибирати лікуючого лікаря, а тому позбавлення пацієнта – застрахованої особи права на таке матеріальне забезпечення чи страхові виплати без встановлення відсутності в цього пацієнта права на такі виплати є порушенням принципів соціального страхування, встановлених Законом України «Про загальнообов'язкове державне соціальне страхування»

05 грудня 2022 року Верховний Суд у складі колегії суддів Касаційного адміністративного суду розглянув касаційну скаргу Управління виконавчої дирекції Фонду соціального страхування України у Полтавській області на рішення Полтавського окружного адміністративного суду від 12 серпня 2021 року та постанову Другого апеляційного адміністративного суду від 30 листопада 2021 року у справі № 440/2621/21 за позовом Товариства з обмеженою відповідальністю «Кременчуцька ТЕЦ» (далі - ТОВ «Кременчуцька ТЕЦ») до управління Фонду, третя особа - Фізична особа-підприємець (далі - ФОП) ОСОБА_1, про визнання протиправним та скасування рішення відповідача від 04.03.2021 в частині повернення неправомірно витраченої суми страхових коштів та сплати штрафу.

ОБСТАВИНИ СПРАВИ

Кременчуцьким відділенням Управління виконавчої дирекції Фонду соціального страхування України у Полтавській області проведено виїзну планову документальну перевірку ТОВ "Кременчуцька ТЕЦ" дотримання порядку використання страховальником страхових коштів Фонду соціального страхування України, за результатами якої складено Акт документальної перевірки дотримання порядку використання страховальником страхових коштів Фонду соціального страхування України від 19.02.2021.

У вказаному акті перевірки зафіксовано порушення позивачем пункту 1 частини другої статті 15, частини третьої статті 30, частини першої статті 31 Закону України від 23.09.1999 № 1105-XIV «Про загальнообов'язкове державне соціальне страхування» (далі - Закон № 1105-XIV), яке полягає у тому, що нарахування та виплата допомоги по тимчасовій непрацездатності проведені по листку непрацездатності, виданому не у встановленому порядку (листок непрацездатності виданий не лікуючим лікарем закладу охорони здоров'я незалежно від форми власності та не лікарем, що провадить господарську діяльність з медичної практики як фізична особа-підприємець).

За результатами розгляду матеріалів планової перевірки ТОВ "Кременчуцька ТЕЦ" з питань дотримання порядку використання страхових коштів Фонду соціального страхування України (акт перевірки №16 від 19.02.2021, заперечення № 06/707 від 26.02.2021) Управлінням виконавчої дирекції Фонду соціального страхування України у Полтавській області 04.03.2021 винесено рішення про повернення страхових коштів Фонду та застосування фінансових санкцій за порушення порядку використання коштів Фонду, про повернення до Фонду соціального страхування України неправомірно витраченої суми страхових коштів 24 751,10 грн та застосування відповідно до абзацу першого частини першої статті 15 Закону № 1105-XIV фінансових санкцій: штрафу за порушення порядку використання страхових коштів в сумі 12 375,55 грн.

Не погодившись з рішенням відповідача, позивач звернувся до суду з даним позовом.

Рішенням окружного адміністративного суду, залишеним без змін постановою апеляційного адміністративного суду, позов задоволено.

Задовольняючи позов, суд першої інстанції, з рішенням якого погодився і суд апеляційної інстанції, дійшов висновку про те, що застраховані особи мають право на отримання, у разі настання страхового випадку, матеріального забезпечення, страхових виплат та соціальних послуг, передбачених Законом України від 23 вересня 1999 року № 1105-XIV «Про загальнообов'язкове державне соціальне страхування» (далі - Закон № 1105-XIV; пункт 2 частини 1 статті 16 Закону).

Отже, застрахований пацієнт має державні гарантії реалізації своїх прав, зокрема, на відповідне матеріальне забезпечення та страхові виплати, та одночасно має право вибирати лікуючого лікаря, незалежно від того, працює такий лікар у юридичній особі чи у фізичної особи-підприємця, яка на підставі закону здійснює господарську діяльність з надання медичних послуг, а тому позбавлення пацієнта - застрахованої особи права на таке матеріальне забезпечення чи страхові виплати через видачу листка непрацездатності лікуючим лікарем, який безпосередньо надавав медичну допомогу та перебуває у трудових відносинах з фізичною особою-підприємцем, яка здійснює підприємницьку діяльність з забезпечення медичного обслуговування населення на підставі закону та має всі необхідні дозвільні документи, а не з юридичною особою, є порушенням принципів соціального страхування, встановлених Законом № 1105-XIV.

Верховний Суд залишив касаційну скаргу без задоволення, рішення суду першої інстанції без змін, а постанову суду апеляційної інстанції змінив у мотивувальній частині, залишивши в решті без змін.

ОЦІНКА СУДУ

Підставою для призначення комісією (уповноваженим) із соціального страхування підприємства допомоги по тимчасовій непрацездатності є виданий у встановленому порядку листок непрацездатності.

Проаналізувавши положення пунктів 1.1-1.7 Інструкції про порядок видачі документів, що засвідчують тимчасову непрацездатність громадян, затвердженої наказом Міністерства охорони здоров'я України від 13 листопада 2001 року № 455, зареєстрованим в Міністерстві юстиції України 04 грудня 2001 року за № 1005/6196 (далі - Інструкція № 455) колегія суддів Верховного Суду дійшла висновку, що листок непрацездатності є підставою для призначення допомоги по тимчасовій непрацездатності, якщо він виданий лікарем, який наділений правом видачі листків непрацездатності (а саме: лікуючим лікарем закладу охорони здоров'я незалежно від форми власності або лікарем, що провадить господарську діяльність з медичної практики як фізична особа підприємець); містить всі необхідні реквізити (прізвище лікаря, який видав ЛН, підпис та печатку лікаря, печатку закладу охорони здоров'я "Для листків непрацездатності" тощо).

У розглядуваній справі суди встановили, що листки непрацездатності видані від імені ФОП ОСОБА_1, на них містяться відтиски печатки та підписи останньої, заповнені відповідно до вимог Інструкції про порядок заповнення листка непрацездатності, затвердженої наказом Міністерства охорони здоров'я України, Міністерства праці та соціальної політики України, Фонду соціального страхування з тимчасової втрати працездатності, Фонду соціального страхування від нещасних

випадків на виробництві та професійних захворювань України від 03 листопада 2004 року № 532/274/136-ос/1406, зареєстрованим в Міністерстві юстиції України 17 листопада 2004 року за № 1456/10055 (далі - Інструкція №532/274/136-ос/1406).

ФОП ОСОБА_1 зареєстрована як фізична особа-підприємець, основним видом діяльності якої є загальна медична практика, що підтверджується витягом з Єдиного державного реєстру юридичних осіб, фізичних осіб-підприємців та громадських формувань.

За умовами Додатку 2 до Договору про медичне обслуговування населення за програмою медичних гарантій, укладеного між Національною службою здоров'я України та ФОП ОСОБА_1, останній зобов'язується надавати за договором відповідно до медичних потреб пацієнта, зокрема оформлення довідок, листків непрацездатності та направлень для проходження медико-соціальної експертизи, а також лікарських свідоцтв про смерть.

Верховний Суд зазначив, що застрахований пацієнт має державні гарантії реалізації своїх прав, зокрема, на відповідне матеріальне забезпечення та страхові виплати, та одночасно має право вибирати лікуючого лікаря, а тому позбавлення пацієнта - застрахованої особи права на таке матеріальне забезпечення чи страхові виплати без встановлення відсутності у цього пацієнта права на такі виплати, є порушенням принципів соціального страхування, встановлених Законом № 1105-XIV.

Враховуючи викладене, колегія суддів Верховного Суду погодилась з висновком судів першої та апеляційної інстанцій про те, що рішення Управління виконавчої дирекції Фонду соціального страхування України у Полтавській області від 04.03.2021 в частині повернення страхових коштів Фонду на суму 19 916,02 грн та застосування фінансових санкцій в розмірі 9958,01 грн за порушення порядку використання страхових коштів Фонду є протиправним та таким, що підлягає скасуванню. Водночас, Верховний Суд виключив з мотивувальної частини висновок суду апеляційної інстанції про те, що лікарі, що працюють за трудовими договорами у фізичних осіб-підприємців, які провадять господарську діяльність з медичної практики, правом видачі листків непрацездатності не наділені.

Детальніше з текстом постанови Верховного Суду від 5 грудня 2022 року у справі № 440/2621/21 можна ознайомитися за посиланням – <https://reyestr.court.gov.ua/Review/107706065>.

2. Про право особи на отримання одноразової грошової допомоги внаслідок отримання інвалідності, встановленої поза межами визначеного законодавством тримісячного терміну

Встановлена судовим рішенням бездіяльність військового комісаріату, наслідком якої стала неможливість отримання особою відповідних документів військово-лікарської комісії та медико-соціальної експертної комісії в тримісячний термін після отримання травми під час проходження військових зборів, порушує право особи на звернення до компетентного органу з питанням про виплату грошової допомоги. Враховуючи вказану обставину, особа має право на отримання грошової допомоги

внаслідок отримання інвалідності, встановленої поза межами визначеного пунктом 6 частини другої статті 16 Закону України «Про соціальний та правовий захист військовослужбовців та членів їх сімей» тримісячного терміну

21 грудня 2022 року Верховний Суд у складі колегії суддів Касаційного адміністративного суду розглянув касаційну скаргу ОСОБА_1 на постанову Сьомого апеляційного адміністративного суду від 22 лютого 2021 року у справі № 120/3395/20-а за позовом ОСОБА_1 до Міністерства оборони України, про визнання протиправним та скасування рішення Міністерства оборони України оформлене протоколом від 08.05.2020 Комісії з розгляду питань, пов'язаних із призначенням і виплатою одноразової грошової допомоги та компенсаційних сум, у частині, що стосується ОСОБА_1 (одна з позовних вимог).

ОБСТАВИНИ СПРАВИ

Позивач є військовозобов'язаним, який в ході практичних занять 28.10.2016, отримав травму, і знаходився на лікуванні у Вінницькому обласному клінічному госпіталі ветеранів війни з 28.10.2016 по 14.11.2016.

Після тривалого лікування, 18.07.2017 за результатами огляду медико-соціальної експертної комісії позивачу було встановлено третю групу інвалідності, причина інвалідності - загальне захворювання.

Рішенням Вінницького окружного адміністративного суду від 19.09.2018 у справі № 802/1104/18-а встановлено, що Вінницьким об'єднаним міським військовим комісаріатом та Вінницьким обласним військовим комісаріатом не дотримано положень чинного законодавства під час оформлення нещасного випадку, що стався 28.10.2016 із військовозобов'язаним ОСОБА_1.

З огляду на визнану протиправною бездіяльність військових комісаріатів, позивачу невчасно проведено військово-лікарську комісію та медико-соціальну експертну комісію (далі – МСЕК) було визначено причину втрати працездатності і встановлена 3 група інвалідності - загальне захворювання, оскільки МСЕК станом на видачу довідки 2017 року не мала в розпорядженні документів, що підтверджували причини та умови отримання травми.

30.07.2019 Регіональною військово-лікарською комісією Міністерства оборони позивачу було проведено огляд, відповідно до якого травма, отримана позивачем, пов'язана з виконанням обов'язків військової служби.

Після повторного огляду позивач звернувся до відповідача із заявою про виплату одноразової грошової допомоги з доданими документами.

Листом Вінницького об'єднаного військового комісаріату від 21.05.2020 позивача повідомлено, що згідно із протоколом від 08.05.2020, який затверджений 15.05.2020 Міністром оборони України позивачу відмовлено у виплаті одноразової грошової допомоги. Мотивами відмови слугувало те, що інвалідність позивача не пов'язана з виконанням обов'язків військової служби (встановлено внаслідок загального захворювання), до того ж інвалідність встановлено понад 3-місячний термін.

Позивач з таким рішенням відповідача не погодився, у зв'язку з чим звернувся до суду.

Рішенням окружного адміністративного суду позовні вимоги задоволено.

Задовольняючи позов, суд першої інстанції відхилив аргументи відповідача, що інвалідність позивача не пов'язана з виконанням обов'язків військової служби, а також відхилив доводи відповідача щодо встановлення інвалідності з пропуском понад 3-місячного строку, з огляду на те, що саме з вини військових комісаріатів позивач не отримав належну довідку МСЕК із дійсними причинами інвалідності.

Постановою апеляційного адміністративного суду рішення суду першої інстанції скасовано та прийнято нове рішення, яким у задоволенні позову відмовлено.

Скасовуючи рішення суду першої інстанції та приймаючи нове рішення про відмову в задоволенні позову, суд апеляційної інстанції виходив з того, що незалежно від причин, первинна довідка МСЕК від 18.07.2017 видана вже з пропуском трьохмісячного терміну з дня звільнення з військових зборів, а тому не може бути підставою для виплати ОСОБА_1 одноразової грошової допомоги.

Верховний Суд задовольнив касаційну скаргу, скасував постанову суду апеляційної інстанції, та залишив в силі рішення суду першої інстанції.

ОЦІНКА СУДУ

Пунктом 6 частини другої статті 16 Закону України від 20.12.1991 № 2011-XII «Про соціальний та правовий захист військовослужбовців та членів їх сімей» (далі – Закон № 2011-XII) передбачено, що одноразова грошова допомога призначається і виплачується у разі встановлення військовослужбовцю строкової військової служби, військовозобов'язаному або резервісту, якого призвано на навчальні (або перевірочні) та спеціальні збори чи для проходження служби у військовому резерві, інвалідності, що настала внаслідок поранення (контузії, травми або каліцтва), заподіяного військовослужбовцю строкової військової служби, військовозобов'язаному або резервісту при виконанні обов'язків військової служби або служби у військовому резерві, або не пізніше ніж через три місяці після звільнення із служби, закінчення зборів, проходження служби у військовому резерві, але внаслідок захворювання або нещасного випадку, що мали місце в період проходження строкової військової служби, цих зборів, служби у військовому резерві.

Суд апеляційної інстанції вірно зазначив, що за загальним правилом у разі встановлення інвалідності військовозобов'язаному або резервісту, якого призвано на навчальні (або перевірочні) та спеціальні збори, після спливу трьох місяців від закінчення зборів права на отримання вказаної одноразової грошової допомоги не виникає.

Проте, в цьому випадку, на переконання колегії суддів Верховного Суду, загальний підхід не підлягає застосуванню, з огляду на те, що рішенням Вінницького окружного адміністративного суду від 19.09.2018 у справі № 802/1104/18-а встановлено, що військовими комісаріатами з моменту отримання позивачем травми порушувались його права на належне оформлення зазначеного нещасного випадку, у тому числі, в частині оформлення документів військово-лікарської комісії та МСЕК.

З цих причин колегія суддів вважала вірним висновок суду першої інстанції про те, що саме з вини військових комісаріатів позивач не отримав належну довідку МСЕК із дійсними причинами інвалідності та пропустив 3-місячний строк, визначений пунктом 6 частини другої статті 16 Закону № 2011-XII.

Детальніше з текстом постанови Верховного Суду від 21 грудня 2022 року у справі № 120/3395/20-а можна ознайомитися за посиланням – <https://reyestr.court.gov.ua/Review/107984250>.

3. Про неможливість індексації одноразової грошової допомоги, виплаченої на підставі статті 16 Закону України «Про соціальний і правовий захист військовослужбовців та членів їх сімей»

Одноразова грошова допомога, виплачена на підставі статті 16 Закону України «Про соціальний і правовий захист військовослужбовців та членів їх сімей», не підлягає індексації, оскільки вказана допомога має разовий характер і не включена ані Законом України «Про індексацію грошових доходів населення», ані Порядком проведення індексації грошових доходів населення, затвердженим постановою Кабінету Міністрів України від 17 липня 2003 року № 1078, до виплат, які підлягають індексації

27 грудня 2022 року Верховний Суд у складі колегії суддів Касаційного адміністративного суду розглянув касаційну скаргу Міністерства оборони України на рішення Окружного адміністративного суду міста Києва від 17 серпня 2022 року та постанову Шостого апеляційного адміністративного суду від 06 липня 2022 року у справі № 640/14757/21 за позовом ОСОБА_1 до Міністерства оборони України про стягнення з відповідача на користь позивача 111 956,19 грн, що складається з 20 462,59 грн - 3% річних за несвоєчасну виплату одноразової грошової допомоги, 41 493,60 грн - інфляційні втрати, 50 000,00 грн - моральна шкода.

ОБСТАВИНИ СПРАВИ

Як встановлено судами попередніх інстанцій, рішенням Окружного адміністративного суду м. Києва від 08.07.2020 по справі № 640/6449/20, залишеним без змін постановою суду апеляційної інстанції, задоволено адміністративний позов ОСОБА_1. Визнано протиправними дії Міністерства оборони України щодо відмови у виплаті одноразової грошової допомоги ОСОБА_1, як інваліду другої групи; зобов'язано Міністерство оборони України прийняти рішення про призначення та виплату одноразової грошової допомоги ОСОБА_1 згідно Закону України від 20 грудня 1991 року № 2011-XII «Про соціальний і правовий захист військовослужбовців та членів їх сімей» (далі – Закон № 2011-XII) з урахуванням права ОСОБА_1 на отримання одноразової грошової допомоги як інваліду II групи у розмірі 300-кратного прожиткового мінімуму, встановленого законом для працездатних осіб на 01.01.2019, виходячи із розміру одноразової грошової допомоги на дату встановлення II групи інвалідності (20.05.2019).

09.02.2021 на виконання рішення Окружного адміністративного суду м. Києва від 08.07.2020 відповідачем нараховано та виплачено позивачеві на банківську картку кошти в сумі 576 300, 00 грн.

Позивач, вважаючи, що йому несвоєчасно було нараховано кошти у вигляді одноразової грошової допомоги, звернувся до відповідача із заявою від 17.03.2021, в якій просив виплатити йому 61 956, 19 грн, що складається з 3% річних за несвоєчасну сплату - 20 462, 59 грн. та інфляційних втрат - 41 493, 60 грн.

Листом від 05.04.2021 Міністерство оборони України повідомило позивача, що підстав для нарахування 3% річних та інфляційних втрат - немає та відмовило в задоволенні заяви позивача про виплату коштів в загальному розмірі 61 956, 19 грн.

Позивач, не погоджуючись з рішенням відповідача про відмову у виплаті 3% річних та інфляційних втрат, та вважаючи, що йому заподіяно моральну шкоду, звернувся до суду з цим позовом.

Рішенням Окружного адміністративного суду міста Києва, яке залишене без змін постановою Шостого апеляційного адміністративного суду, позов задоволено частково.

Частково задовольняючи позов, суд першої інстанції, з висновками якого погодився апеляційний суд, виходив з того, що до спірних правовідносин можуть застосовуватися норми статті 625 Цивільного кодексу України (далі - ЦК України), що передбачають цивільно-правову відповідальність за невиконання грошового зобов'язання. Суди зазначили, що при розрахунку інфляційних втрат у зв'язку із простроченням боржником виконання грошового зобов'язання, за аналогією закону, підлягають застосуванню норми Закону України від 03.07.1991 № 1282-XII «Про індексацію грошових доходів населення» (далі - Закон № 1282-XII) та приписи Порядку проведення індексації грошових доходів населення, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 17.07.2003 № 1078 (далі - Порядок № 1078)

Верховний Суд задовольнив касаційну скаргу, скасував рішення судів попередніх інстанцій в частині задоволення позовних вимог про стягнення з Міністерства оборони України на користь позивача 3% річних за несвоєчасну виплату одноразової грошової допомоги в розмірі 20 462,59 грн та інфляційних втрат в розмірі 41 493,60 грн та ухвалив в цій частині нове рішення про відмову у задоволенні позовних вимог.

ОЦІНКА СУДУ

Проаналізувавши пункти 3, 13, 14, 20 Порядку призначення і виплати одноразової грошової допомоги у разі загибелі (смерті), інвалідності або часткової втрати працездатності без встановлення інвалідності військовослужбовців, військовозобов'язаних та резервістів, які призвані на навчальні (або перевіірочні) та спеціальні збори чи для проходження служби у військовому резерві, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 25.12.2013 № 975 (далі - Порядок № 975), Верховний Суд дійшов висновку про те, що розпорядник бюджетних коштів приймає у місячний строк після надходження зазначених

документів рішення про призначення одноразової грошової допомоги. При цьому, виплата одноразової грошової допомоги здійснюється в порядку черговості.

Таким чином, законодавець не пов'язує строк прийняття рішення про призначення одноразової грошової допомоги зі строком її виплати.

Що стосується застосування до даних правовідносин статті 625 ЦК України, колегія суддів Верховного Суду зазначила, що грошове зобов'язання може виникати між сторонами не тільки з договірних правовідносин, але й з інших підстав, зокрема, з факту виплати одноразової грошової допомоги.

Разом з тим, у справі, яка розглядалася, судами не встановлено факту прострочення виплати одноразової грошової допомоги. Відтак, відсутні підстави для стягнення з відповідача на користь позивача 111 956,19 грн, що складається з 20 462,59 грн - 3% річних за несвоєчасну виплату, 41 493,60 грн - інфляційні втрати.

Верховний Суд також звернув увагу на те, що навіть за наявності встановлення факту прострочення виплати одноразової грошової допомоги застосування до спірних правовідносин норми Закону № 1282-XII не є можливим, оскільки основним критерієм для висновку про неможливість індексації одноразової грошової допомоги, виплаченої на підставі статті 16 Закону № 2011-XII є те, що вказана допомога має разовий характер і не включена ані Законом № 1282-XII, ані Порядком № 1078 до виплат, які підлягають індексації.

Враховуючи вищевикладене, колегія суддів Верховного Суду прийшла до висновку про те, що судами попередніх інстанцій помилково застосовано до спірних правовідносин норми Закону № 1282-XII та Порядку № 1078, що призвело до безпідставного стягнення з відповідача спірних сум.

Детальніше з текстом постанови Верховного Суду від 27 грудня 2022 року у справі № 640/14757/21 можна ознайомитися за посиланням – <https://reyestr.court.gov.ua/Review/108129527>.

III. Справи, розглянуті судовою палатою з розгляду справ щодо виборчого процесу та референдуму, а також захисту політичних прав громадян

1. Про процедуру визначення вартості майна державним виконавцем

Визначення вартості майна державним виконавцем – процесуальна дія суб'єкта владних повноважень, спрямована на виконання визначених законом повноважень у частині реалізації арештованого майна, яка відповідно до частини п'ятої статті 57 Закону України «Про виконавче провадження» безпосередньо створює відповідні наслідки для сторін виконавчого провадження та може бути оскаржена до суду. При проведенні в межах виконавчого провадження визначення вартості майна боржника Закон України «Про оцінку майна, майнових прав та професійну оціночну діяльність в Україні» підлягає застосуванню в частині регулювання діяльності залученого державним виконавцем суб'єкта оціночної діяльності та не стосується порядку призначення такого суб'єкта державним виконавцем

08 грудня 2022 року Верховний Суд у складі колегії суддів Касаційного адміністративного суду розглянув касаційну скаргу Приватного акціонерного товариства «Северодонецьке об'єднання Азот» на рішення Луганського окружного адміністративного суду від 01 березня 2021 року та постанову Першого апеляційного адміністративного суду від 28 квітня 2021 року у справі № 360/694/21 за позовом Приватного акціонерного товариства «Северодонецьке об'єднання Азот» до Відділу примусового виконання рішень Управління забезпечення примусового виконання рішень у Луганській області Східного міжрегіонального управління Міністерства юстиції (м. Харків), за участю третьої особи - Приватного підприємства «Центр незалежної оцінки та експертизи», про визнання дій протиправними.

ОБСТАВИНИ СПРАВИ

Позивач звернувся до суду з позовом до Відділу примусового виконання рішень Управління забезпечення примусового виконання рішень у Луганській області Східного міжрегіонального управління Міністерства юстиції (м. Харків) (далі - Відділ примусового виконання рішень, відповідач), у якому просило визнати протиправними дії начальника Відділу примусового виконання рішень Пихоніної М.В. у зведеному виконавчому провадженні № 54158210 від 16 червня 2017 року щодо визначення вартості оцінки майна, а саме: нежитлового приміщення - будівлі магазину квітів «Флора», загальною площею 149,9 м. кв., яке знаходиться за адресою: Луганська область м. Северодонецьк, вул. Пивоварова, 4б; земельної ділянки площею 0,0249 га, цільове призначення: землі комерційного використання, для будівництва та обслуговування будівель торгівлі під будівлю магазину квітів «Флора» за адресою: Луганська область, місто Северодонецьк, вул. Пивоварова, 4б; земельної ділянки площею 1,9779 га, цільове призначення: для розміщення та експлуатації основних, підсобних і допоміжних будівель та споруд підприємств переробної, машинобудівної та іншої промисловості під будівлі та споруди учбового центру за адресою: Луганська область, місто Северодонецьк, вул. Пивоварова, з/д 2.

На обґрунтування заявлених вимог позивач зазначив, що на виконанні у Відділі примусового виконання рішень перебуває зведене виконавче провадження № 54158210 від 16 червня 2017 року про стягнення з нього заборгованості. В рамках вказаного провадження виконуються рішення судів загальної юрисдикції, господарських та адміністративних судів. Постанови про приєднання виконавчих проваджень до зведеного виконавчого провадження у позивача відсутні. Про існування зведеного виконавчого провадження позивач дізнався з постанов про арешт та подальших вимог, які надходили на його адресу. На думку позивача, дії державного виконавця у зведеному виконавчому провадженні були незаконними оскільки оцінка майна яка проведена у зведеному виконавчому провадженні є заниженою.

Постановою Луганського окружного адміністративного суду від 01 березня 2021 року, залишеною без змін постановою Першого апеляційного адміністративного суду від 28 квітня 2021 року, у задоволенні позову відмовлено.

Відмовляючи у задоволенні позову, суд першої інстанції, з яким погодився суд апеляційної інстанції, дійшов висновку, що відсутні правові підстави для визнання

протиправними дій начальника відділу Пихоніної М.В. за результатами оцінки вартості майна у зведеному виконавчому провадженні № 54158210 від 16 червня 2017 року та необхідності проведення рецензування вказаного звіту, оскільки Законом України «Про виконавче провадження» № 1404-VIII не передбачено обов'язку Відділу примусового виконання рішень на здійснення рецензування звіту про оцінку майна боржника. Крім того зі змісту позову не вбачається, що позивач подавав державному виконавцю заперечення проти звіту про оцінку відповідного майна та останнім відмовлено у призначенні рецензування звіту.

Верховний Суд касаційну скаргу залишив без задоволення, рішення судів першої та апеляційної інстанцій – без змін.

ОЦІНКА СУДУ

Одним із засобів юридичного захисту сторін виконавчого провадження під час проведення виконавчих дій є судовий контроль за виконанням судових рішень.

За змістом статті 57 Закону України «Про виконавче провадження» вартість майна боржника визначають за взаємною згодою сторони виконавчого провадження. Якщо сторони не досягли згоди щодо вартості майна та письмово не повідомили виконавця про визначену ними вартість майна, виконавець самостійно визначає вартість майна боржника за ринковими цінами, що діють на день визначення його вартості.

З огляду на те, що в нашому випадку йдеться мова про нерухоме майно, то в цій ситуації державний виконавець має залучити суб'єкта оціночної діяльності, який провадить свою діяльність відповідно до Закону України «Про оцінку майна, майнових прав та професійну оціночну діяльність в Україні» № 2658-III.

Після проведеної оцінки державний виконавець повідомляє про результати визначення вартості чи оцінки майна сторонам не пізніше наступного робочого дня після дня визначення вартості чи отримання звіту про оцінку. У разі якщо сторони не згодні з результатами визначення вартості чи оцінки майна, вони мають право оскаржити їх у судовому порядку в 10-денний строк з дня отримання відповідного повідомлення. Сторона вважається ознайомленою з результатами визначення вартості чи оцінки арештованого майна, якщо їй надіслано повідомлення про результати визначення вартості чи оцінки майна за адресою, зазначеною у виконавчому документі, або за місцем фактичного проживання чи перебування такої сторони, достовірно встановленим виконавцем (частина п'ята статті 57 Закону № 1404-VIII). Відповідно, приписи вищенаведеної норми надають учаснику виконавчого провадження право на оскарження оцінки майна, як процесуальної дії державного виконавця.

Отже, визначення вартості майна державним виконавцем є процесуальною дією суб'єктом владних повноважень, спрямована на виконання визначених законом повноважень в частині реалізації арештованого майна, яка у відповідності до частини п'ятої статті 57 Закону № 1404-VIII безпосередньо створює відповідні наслідки для сторін виконавчого провадження та може бути оскаржена до суду. При проведенні в рамках виконавчого провадження визначення вартості майна боржника Закон № 2658-III підлягає застосуванню в частині регулювання

діяльності залученого державним виконавцем суб'єкта оціночної діяльності, та не стосується порядку призначення такого суб'єкта державним виконавцем.

У цій справі для визначення вартості майна, яка відбувається в рамках процедури примусового виконання, державний виконавець залучив суб'єкта оціночної діяльності – Приватне підприємство «Центр незалежної оцінки та експертизи».

Суб'єктами оціночної діяльності є: суб'єкти господарювання – зареєстровані в установленому законодавством порядку фізичні особи - суб'єкти підприємницької діяльності, а також юридичні особи незалежно від їх організаційно-правової форми та форми власності, які здійснюють господарську діяльність, у складі яких працює хоча б один оцінювач, та які отримали сертифікат суб'єкта оціночної діяльності відповідно до цього Закону; органи державної влади та органи місцевого самоврядування, які отримали повноваження на здійснення оціночної діяльності в процесі виконання функцій з управління та розпорядження державним майном та (або) майном, що є у комунальній власності, та у складі яких працюють оцінювачі (частина перша статті 5 Закону про оцінку майна).

Суди попередніх інстанцій звернули увагу на те, що позивачем не оскаржується рішення державного виконавця про призначення суб'єкта оціночної діяльності для участі у виконавчому провадженні. Проте суди зауважили, що позивачем не зазначено жодного доводу, як і не надано жодного належного та допустимого доказу на підтвердження заниження оцінки майна боржника чи порушення методики її проведення. Думка позивача про заниження оцінки майна базуються на порівнянні оцінки майна зробленої у 2016 році та оцінки (звіту) здійсненої під час проведення виконавчих дій у зведеному виконавчому провадженні в 2020 році.

Колегія суддів зазначила, що позивач оскаржуючи дії начальника Відділу примусового виконання рішень щодо визначення вартості оцінки майна у позові не наводив обґрунтувань в чому полягає протиправність дій виконавця, а також не зазначав доводів на підтвердження заниження відповідачем оцінки майна боржника, порушення методики її проведення.

Верховний Суд погодився із висновками судів першої та апеляційної інстанції, що рецензування звіту з оцінки, своєю чергою, є єдиним законодавчо встановленим способом спростування результатів оцінки. Однак, Закон № 1404-VIII не містить обов'язку державного виконавця, або відповідного відділу Державної виконавчої служби здійснювати рецензування звіту про оцінку майна, здійснену суб'єктом оціночної діяльності. Крім того суд першої та апеляційної інстанцій установили, що зі змісту позову не вбачається, що позивач подавав державному виконавцю заперечення проти звіту про оцінку відповідного майна та останнім відмовлено у призначенні рецензування звіту.

За таких обставин та правового врегулювання Верховний Суд погодився з висновками судів попередніх інстанцій про відсутність правових підстав для задоволення позову.

Детальніше з текстом постанови Верховного Суду від 8 грудня 2022 року у справі № 360/694/21 можна ознайомитися за посиланням – <https://reyestr.court.gov.ua/Review/107760007>.

2. Про обов'язок державного виконавця відкрити виконавче провадження або повернути стягувачу виконавчий документ

Державний виконавець, отримавши виконавчий документ, зобов'язаний здійснити його перевірку та, керуючись приписами Закону України «Про виконавче провадження», вчинити відповідну дію: або відкрити виконавче провадження, або повернути стягувачу виконавчий документ

08 грудня 2022 року Верховний Суд у складі колегії суддів Касаційного адміністративного суду розглянув касаційну скаргу Управління забезпечення примусового виконання рішень у Дніпропетровській області Південно-Східного міжрегіонального управління Міністерства юстиції (м. Дніпро) на рішення Дніпропетровського окружного адміністративного суду від 08 листопада 2021 року та постанову Третього апеляційного адміністративного суду від 10 лютого 2022 року у справі № 160/14915/21 за позовом ОСОБА_1 до Управління забезпечення примусового виконання рішень у Дніпропетровській області Південно-Східного міжрегіонального управління Міністерства юстиції (м. Дніпро) про визнання протиправною бездіяльності.

ОБСТАВИНИ СПРАВИ

ОСОБА_1 звернулась до суду із позовом до Управління забезпечення примусового виконання рішень у Дніпропетровській області Південно-Східного міжрегіонального управління Міністерства юстиції (м. Дніпро) (далі - відповідач, Управління), в якому, з урахуванням заяви про уточнення позовних вимог, просила визнати протиправною бездіяльність Управління, яка полягала у не відкритті виконавчого провадження для виконання виконавчого листа №160/2563/21.

В обґрунтування позовних вимог ОСОБА_1 вказала, що державний виконавець, в порушення вимог частин п'ятої, шостої статті 26 та абз.3 частини першої статті 28 Закону України від 2 червня 2016 року № 1404-VIII «Про виконавче провадження» не здійснив розгляд її заяви про відкриття виконавчого провадження щодо виконання виконавчого листа у справі №160/2563/21, виданого 17 травня 2021 року.

Рішенням Дніпропетровського окружного адміністративного суду від 08 листопада 2021 року, залишеного без змін постановою Третього апеляційного адміністративного суду від 10 лютого 2022 року, позовні вимоги задоволено частково. Визнано протиправною бездіяльність Управління щодо невжиття заходів, передбачених Законом № 1404-VIII, за заявою ОСОБА_1 від 09 серпня 2021 року про примусове виконання виконавчого листа у справі №160/2563/21, виданого 17 травня 2021 року.

Верховний Суд касаційну скаргу залишив без задоволення, рішення судів першої та апеляційної інстанцій – без змін.

ОЦІНКА СУДУ

Предметом спору у цій справі були правовідносини щодо розгляду державним виконавцем заяви про відкриття виконавчого провадження та доданого до неї виконавчого документу.

Суди попередніх інстанцій, приймаючи оскаржувані рішення, дійшли висновку про наявність протиправної бездіяльності Управління. Верховний Суд погодився із вказаним висновком з огляду на наступне.

Звертаючись до суду із цим позовом, ОСОБА_1 вказала, що вбачає бездіяльність відповідача у не повідомленні її як заявника про стан розгляду заяви про відкриття виконавчого провадження. Відповідач, зокрема у касаційній скарзі, зазначав про подання позивачкою виконавчого документу із порушенням підвідомчості, а тому Управління здійснило перенаправлення заяви ОСОБА_1 до відділу примусового виконання рішень Департаменту державної виконавчої служби Міністерства юстиції України.

Верховний Суд наголосив, що, відповідно до статті 12 Закону України «Про звернення громадян», вказаний закон не розповсюджується на спірні правовідносини. Порядок розгляду заяв про відкриття виконавчого провадження врегульований Законом №1404-VIII.

Приписами Закону №1404-VIII регламентовано, що виконавець, отримавши виконавчий документ та здійснивши його перевірку, не пізніше наступного дня з моменту отримання, приймає постанову про відкриття виконавчого провадження. У разі подання виконавчого документу із порушенням підвідомчості, виконавець зобов'язаний повернути виконавчий документ стягувачу протягом трьох днів з моменту його пред'явлення. Копії документів у виконавчому провадженні виконавець надсилає сторонам не пізніше наступного робочого дня з дня їх винесення.

Отже, колегія суддів Верховного Суду із аналізу вказаних правових норм дійшла висновку, що державний виконавець, отримавши виконавчий документ, зобов'язаний здійснити його перевірку та, керуючись приписами Закону України «Про виконавче провадження», вчинити відповідну дію - або відкрити виконавче провадження, або повернути стягувачу виконавчий документ.

Судами попередніх інстанцій встановлено, що станом на час звернення позивачки до суду (25 серпня 2021 року) відповідачем жодних дій, визначених Законом щодо розгляду заяви ОСОБА_1 вчинено не було.

Таким чином, колегія суддів Верховного Суду погодилася із висновком судів попередніх інстанцій про наявність протиправної бездіяльності Управління при розгляді заяви позивачки щодо відкриття виконавчого провадження за для виконання виконавчого листа.

Детальніше з текстом постанови Верховного Суду від 8 грудня 2022 року у справі № 160/14915/21 можна ознайомитися за посиланням – <https://reyestr.court.gov.ua/Review/107759906>.

3. Про обов'язок Кабінету Міністрів України відповідно до вимог Закону України «Про транспорт» врегулювати відносини з відшкодування збитків від безплатних перевезень пільгових категорій громадян на підзаконному рівні шляхом ухвалення відповідного нормативного акта

Ні Закон України «Про автомобільний транспорт», ні Бюджетний кодекс України не встановили порядок відшкодування витрат на пільговий проїзд окремих категорій громадян автомобільним транспортом і не визначили інший орган державної влади чи місцевого самоврядування, який зобов'язаний врегулювати відшкодування збитків від безплатних перевезень пільгових категорій громадян. Водночас правове регулювання частини першої статті 31 Закону України «Про автомобільний транспорт» стосується відносин автомобільного перевізника, що здійснює перевезення пасажирів на автобусних маршрутах загального користування міських, приміських та міжміських, які не виходять за межі території області (внутрішньообласні маршрути), з органами виконавчої влади та місцевого самоврядування. Саме в частині першій цієї норми міститься положення, що, серед іншого, в договорі про організацію перевезень пасажирів на автобусному маршруті загального користування має бути передбачений розмір компенсації витрат автомобільного перевізника внаслідок перевезення пільгових пасажирів та регулювання тарифів, механізм їх виплати. Натомість частина друга зазначеної норми врегулює відносини автомобільного перевізника, що здійснює перевезення пасажирів на автобусних маршрутах загального користування приміських та міжміських, які виходять за межі території області (міжобласні маршрути), з органами виконавчої влади та місцевого самоврядування. При цьому вказана норма не визначає порядку компенсації витрат автомобільного перевізника внаслідок перевезення пільгових пасажирів.

Ураховуючи наведене, можна дійти висновку, що немає жодної колізії правового регулювання між Законом України «Про транспорт» № 232/94-ВР та Законом України «Про автомобільний транспорт» № 2344-III, оскільки останній не врегулює питання компенсації витрат автомобільного перевізника внаслідок перевезення пільгових пасажирів на міжобласних маршрутах. Тож ця обставина не позбавляє Кабінет Міністрів України відповідно до вимог Закону № 232/94-ВР обов'язку врегулювати ці відносини з відшкодування збитків від безплатних перевезень пільгових категорій громадян на підзаконному рівні шляхом ухвалення відповідного нормативного акта

08 грудня 2022 року Верховний Суд у складі колегії суддів Касаційного адміністративного суду розглянув касаційну скаргу Кабінету Міністрів України на рішення Окружного адміністративного суду міста Києва від 26 травня 2021 року та постанову Шостого апеляційного адміністративного суду від 05 жовтня 2021 року у справі № 640/20392/20 за позовом фізичної особи-підприємця ОСОБА_1, фізичної особи-підприємця ОСОБА_2 до Кабінету Міністрів України, за участю третіх осіб: Міністерства інфраструктури України, Чернігівської обласної

державної адміністрації, Полтавської обласної державної адміністрації, Київської обласної державної адміністрації, Міністерства соціальної політики України, про визнання протиправною бездіяльності, зобов'язання вчинити певні дії.

ОБСТАВИНИ СПРАВИ

Позивачі фізичні особи-підприємці ОСОБА_1 та ОСОБА_2 (далі - ФОП) звернулися до суду з позовом до Кабінету Міністрів України (далі - КМУ, відповідач) у якому просили визнати протиправною бездіяльність КМУ щодо неприйняття нормативно-правового акту, який регулює відшкодування збитків від безоплатних перевезень пільгових категорій громадян в порушення частини другої статті 7 Закону України «Про транспорт» та зобов'язати КМУ прийняти відповідний нормативно-правовий акт.

На обґрунтування заявлених вимог позивачі зазначили, що через відсутність затвердженого КМУ нормативно-правового акту, який регулює питання відшкодування збитків автомобільним перевізникам від пільгових перевезень громадян, такі перевізники не отримують кошти на компенсацію своїх збитків.

Рішенням Окружного адміністративного суду міста Києва від 26 травня 2021 року, залишеним без змін постановою Шостого апеляційного адміністративного суду від 05 жовтня 2021 року, позов задоволено. Визнано протиправною бездіяльність КМУ щодо неприйняття нормативно-правового акту, який регулює відшкодування збитків від безоплатних перевезень пільгових категорій громадян в порушення частини другої статті 7 Закону України «Про транспорт»; зобов'язано КМУ прийняти відповідний нормативно-правовий акт.

Задовольняючи позовні вимоги, суд першої інстанції, з висновками якого погодився суд апеляційної інстанції, виходив з того, що бездіяльність КМУ, в даному випадку є протиправною, оскільки полягає у не вчиненні ним юридично значущих дій, а саме: забезпеченні прийняття нормативно-правового акту, який регулює порядок відшкодування збитків від безоплатних перевезень пільгових категорій громадян, який має своїм наслідком порушення прав автомобільних перевізників на відповідне відшкодування та створює ознаки правової невизначеності, як органів місцевого самоврядування так і автомобільних перевізників.

Верховний Суд касаційну скаргу залишив без задоволення, рішення судів першої та апеляційної інстанцій – без змін.

ОЦІНКА СУДУ

Колегія суддів Верховного Суду вказала, що норми чинного законодавства України, а саме положення Законів України «Про транспорт», «Про автомобільний транспорт» та Бюджетний кодекс України закріплюють реалізацію державних гарантій певним пільговим категоріям громадян та є нормами прямої дії: безумовному обов'язку підприємства транспорту надавати пільги визначеним категоріям громадян кореспондує безумовний обов'язок держави в особі її органів відшкодувати такі пільги.

Приписами частини другої статті 7 Закону № 232/94-ВР визначено, що відшкодування збитків від безоплатних перевезень пільгових категорій громадян регулюється нормативними актами КМУ. Відтак повноваження на врегулювання питання відшкодування збитків від безоплатних перевезень пільгових категорій

громадян законодавець делегував КМУ, який уповноважений видавати акти нормативного характеру у формі постанов на основі та на виконання законів України.

Отже, обов'язок врегулювати відносини з відшкодування збитків від безплатних перевезень пільгових категорій громадян на підзаконному рівні, шляхом прийняття відповідного нормативного акту, у відповідності до вимог Закону № 232/94-ВР, покладено на КМУ. Водночас, станом на час звернення позивачів до суду та на час розгляду справи, Урядом відповідний нормативно-правовий акт не прийнято, а питання відшкодування збитків від безплатних перевезень пільгових категорій громадян не врегульовано.

У касаційній скарзі відповідач фактично наполягав на відсутності у нього певного обов'язку щодо прийняття нормативно-правового акта і перекладав відповідальність за порушені права на органи місцевого самоврядування.

Верховний Суд зазначив, що ні Закон України «Про автомобільний транспорт», ні Бюджетний кодекс України не встановив порядок відшкодування витрат на пільговий проїзд окремих категорій громадян автомобільним транспортом, і не визначив інший орган державної влади чи місцевого самоврядування, який зобов'язаний врегулювати питання відшкодування збитків від безоплатних перевезень пільгових категорій громадян. При цьому, окрему увагу варто звернути на те, що правове регулювання частини першої статті 31 Закону України «Про автомобільний транспорт» стосуються відносин автомобільного перевізника, що здійснює перевезення пасажирів на автобусних маршрутах загального користування міських, приміських та міжміських, які не виходять за межі території області (внутрішньообласні маршрути) із органами виконавчої влади та місцевого самоврядування. Саме в частині першій даної норми міститься положення, що, серед іншого, в договорі про організацію перевезень пасажирів на автобусному маршруті загального користування має бути передбачений розмір компенсації витрат автомобільного перевізника внаслідок перевезення пільгових пасажирів та регулювання тарифів, механізм їх виплати.

Натомість, частина друга зазначеної норми врегульовує відносини автомобільного перевізника, що здійснює перевезення пасажирів на автобусних маршрутах загального користування приміських та міжміських, які виходять за межі території області (міжобласні маршрути) із органами виконавчої влади та місцевого самоврядування. Саме такого виду перевезення (в тому числі) здійснюють позивачі. При цьому, дана норма не визначає порядку компенсації витрат автомобільного перевізника внаслідок перевезення пільгових пасажирів.

Враховуючи наведене, колегія суддів дійшла висновку, що відсутні будь-які колізії правового регулювання між Законом України «Про транспорт» № 232/94-ВР та Законом України «Про автомобільний транспорт» № 2344-III, оскільки останній не врегульовує питання компенсації витрат автомобільного перевізника внаслідок перевезення пільгових пасажирів на міжобласних маршрутах.

Таким чином, дана обставина не позбавляє Кабінет Міністрів України у відповідності до вимог Закону № 232/94-ВР обов'язку врегулювати ці відносини

з відшкодування збитків від безплатних перевезень пільгових категорій громадян на підзаконному рівні шляхом прийняття відповідного нормативного акту.

Щодо аргументів відповідача про те, що за приписами Бюджетного кодексу України: віднесення видатків на компенсаційні виплати за пільговий проїзд окремих категорій громадян до видатків місцевих бюджетів свідчить про непоширення компетенції Уряду на затвердження порядку використання таких коштів, Верховний Суд зазначив, що спірні правовідносини пов'язані із врегулюванням питання відшкодування збитків від безплатних перевезень пільгових категорій громадян нормативними актами КМУ, а не питанням врегулювання відповідачем використання коштів місцевого бюджету.

Віднесення до видатків місцевих бюджетів видатків на компенсаційні виплати за пільговий проїзд окремих категорій громадян, не свідчить про зняття з відповідача обов'язку врегулювати своїми нормативними актами питання відшкодування збитків від безплатних перевезень пільгових категорій громадян у відповідності до частини другої статті 7 Закону № 232/94-ВР. Ураховуючи, що позивачі здійснюють діяльність у сфері пасажирських перевезень, то, суди попередніх інстанцій дійшли правильних висновків про те, що оскаржувана бездіяльність відповідача безумовно порушує їх інтереси, оскільки безпосередньо стосується реалізації ними прав у процесі своєї діяльності. Адже, відсутність нормативного акту КМУ, який би врегулював відшкодування збитків від безплатних перевезень пільгових категорій громадян, створює ситуацію правової невизначеності по ряду питань, що пов'язані із таким відшкодуванням.

У світлі спірних правовідносин, Верховний Суд вважав доречним за аналогією застосувати положення частини другої статті 264 КАС, та вказати, що право оскаржити нормативно-правовий акт (бездіяльність щодо його неприйняття) мають особи, щодо яких його застосовано, а також особи, які є суб'єктом правовідносин, у яких буде застосовано цей акт (або може бути застосовано у разі його прийняття). Суд апеляційної інстанції обґрунтовано вказав, що доводи скаржника про недоведення позивачами порушення їх прав з огляду на відсутність доказів звернення за відшкодуванням, відмови у такому відшкодуванні чи наявності інших перешкод в отриманні відшкодування є безпідставними, оскільки наведені обставини (рішення, дії чи бездіяльність) не є предметом даного спору. Позивачі звернулися до суду у зв'язку із не врегулюванням відносин, у яких вони здійснюють діяльність, а не у зв'язку із відмовою певних органів у реалізації права на отримання відшкодування.

Оскільки відповідач у відповідності до вимог Закону № 232/94-ВР не урегулював питання відшкодування збитків від безплатних перевезень пільгових категорій громадян, та така бездіяльність продовжує тривати, суд першої інстанції дійшов вірного висновку про обґрунтованість позовних вимог щодо зобов'язання КМУ вчинити дії на виконання положень частини другої статті 7 Закону України «Про транспорт» в порядок та спосіб, встановлений законом.

Верховний Суд зазначив, що органи виконавчої влади та органи місцевого самоврядування зобов'язані надати перевізникам, які здійснюють пільгові

перевезення пасажирів та перевезення пасажирів за регульованими тарифами - компенсацію відповідно до закону, механізм надання якої має бути урегульовано КМУ шляхом прийняття відповідного нормативно-правового акту.

Детальніше з текстом постанови Верховного Суду від 8 грудня 2022 року у справі № 640/20392/20 можна ознайомитися за посиланням – <https://reyestr.court.gov.ua/Review/107759733>.

4. Про порядок встановлення і зміни «зеленого» тарифу на електричну енергію

Суб'єкт господарювання взаємопов'язаний з об'єктом енергетики та видом альтернативної енергії. Зміна хоча б одного із цих складників є підставою для встановлення / перегляду «зеленого» тарифу, оскільки за кожним суб'єктом господарювання закріплено вид альтернативної енергії і певний об'єкт електроенергетики. Водночас від того, коли об'єкт електроенергетики введений в експлуатацію, безпосередньо залежить розмір «зеленого» тарифу (коефіцієнт) на електричну енергію, яка вироблена конкретним суб'єктом господарювання на певному об'єкті електроенергетики, що розраховується за формулою та встановлюється НКРЕКП

15 грудня 2022 року Верховний Суд у складі колегії суддів Касаційного адміністративного суду розглянув касаційну скаргу Національної комісії, що здійснює державне регулювання у сферах енергетики та комунальних послуг, на рішення Харківського окружного адміністративного суду від 19 травня 2021 року та постанову Другого апеляційного адміністративного суду від 05 жовтня 2021 року у справі № 520/2905/21 за позовом Товариства з обмеженою відповідальністю «Буменерго» до Національної комісії, що здійснює державне регулювання у сферах енергетики та комунальних послуг про зобов'язання вчинити певні дії.

ОБСТАВИНИ СПРАВИ

Позивач вернувся до суду з позовом до НКРЕКП, у якому (з урахуванням заяви про уточнення позовних вимог) просив: визнати протиправним, застосованим з порушенням вимог чинного законодавства України та таким, що порушує права та законні інтереси позивача застосування у постанові НКРЕКП від 13 жовтня 2020 року № 1878 коефіцієнта - 2.16 (замість належного - 3,24) «зеленого» тарифу на електричну енергію, вироблену на об'єктах енергетики, що використовують альтернативні джерела енергії ТОВ «Буменерго» для Шумської ГЕС; зобов'язати відповідача встановити з 13 жовтня 2020 року для ТОВ «Буменерго» (ГЕС Шуми, Вінницька область, Крижопільський район, с. Шуми, вул. Шумилівська 38 а) «зелений» тариф на електричну енергію, з коефіцієнтом 3,24, як для об'єкта, введеного в експлуатацію 16 травня 2016 року, шляхом внесення змін у п. 7 постанови НКРЕКП від 13 жовтня 2020 року № 1878 та зобов'язати відповідача подати звіт про виконання судового рішення протягом тридцяти днів з моменту набрання рішенням законної сили.

На обґрунтування позовних вимог ТОВ «Буменерго» зазначило, що відповідач при встановленні «зеленого» тарифу на відпуск електроенергії для позивача (ГЕС Шуми) неправомірно застосував розмір коефіцієнту «зеленого» тарифу, що діяв для мікрогідроелектростанції, яка нібито була введена в експлуатацію 05 лютого 2010 року, замість коефіцієнту, який мав бути застосований на день введення в експлуатацію Шумської ГЕС (16 травня 2016 року).

Рішенням Харківського окружного адміністративного суду від 19 травня 2021 року, залишеним без змін постановою Другого апеляційного адміністративного суду від 05 жовтня 2021 року, позов задоволено частково. Зобов'язано НКРЕКП встановити для ТОВ «Буменерго» коефіцієнт «зеленого» тарифу, як для об'єкта, введеного в експлуатацію 16 травня 2016 року. В іншій частині позовних вимог відмовлено.

Суд першої інстанції, з яким погодився й суд апеляційної інстанції, виходив з того, що датою введення в експлуатацію Шумської ГЕС, слід вважати дату реєстрації декларації, а саме 16 травня 2016 року, що узгоджується з вимогами статті ст. 9-1 Закону України «Про альтернативні джерела енергії», у зв'язку з чим суди дійшли висновку про відсутність підстав для відмови ТОВ «Буменерго» у встановленні коефіцієнту «зеленого» тарифу 3,24.

Верховний Суд касаційну скаргу залишив без задоволення, а рішення судів першої та апеляційної інстанцій – без змін.

ОЦІНКА СУДУ

Верховний Суд вказав, що «зелений» тариф встановлюється для кожного суб'єкта господарювання, який виробляє електричну енергію з альтернативних джерел енергії, за кожним видом альтернативної енергії та для кожного об'єкта електроенергетики або для кожної черги будівництва електростанції (пускового комплексу) з урахуванням положень статей 9-1, 9-2 та 9-4 Закону України «Про альтернативні джерела енергії» № 555-IV. Тобто, з положень цієї статті висновується, що суб'єкт господарювання взаємопов'язаний з об'єктом енергетики та видом альтернативної енергії. У разі зміни хоча б одного з цих складових є підставою для встановлення/перегляду «зеленого» тарифу, оскільки за кожним суб'єктом господарювання закріплено вид альтернативної енергії та певний об'єкт електроенергетики. При цьому, в залежності від того, коли введений в експлуатацію об'єкт електроенергетики безпосередньо залежить розмір «зеленого» тарифу (коефіцієнт) на електричну енергію, яка вироблена конкретним суб'єктом господарювання на певному об'єкті електроенергетики, що розраховується за формулою та встановлюється НКРЕКП.

Колегія суддів зазначила, що з моменту зміни суб'єкта господарювання (як однієї з основних складових для встановлення такого тарифу) виникає право такого суб'єкта на встановлення/перегляд «зеленого» тарифу.

У цій справі встановлено, що постановою НКРЕКП від 19 серпня 2020 року № 1576 було припинено дію «зеленого» тарифу ПП «Новітня енергія України». Пунктом 2 цієї ж постанови визнано такою, що втратила чинність постанова НКРЕКП від 18 травня 2017 року № 668 «Про встановлення «зеленого» тарифу ПП

«Новітня енергія України». Отже, фактично на момент звернення ТОВ «Буменерго» до відповідача з заявою про встановлення «зеленого» тарифу у зв'язку зі зміною орендаря об'єкта електроенергетики, ніякого встановленого «зеленого» тарифу, зокрема і для Шумської ГЕС, не існувало.

Колегія суддів звернула увагу, що розмір коефіцієнту «зеленого» тарифу залежить від моменту введення в експлуатацію об'єкту електроенергетики. При цьому, з огляду на викладені вище норми, датою введення в експлуатацію об'єкта електроенергетики є: 1) або дата видачі уповноваженим органом сертифіката, що засвідчує відповідність закінченого будівництвом об'єкта проектній документації та підтверджує його готовність до експлуатації, 2) або дата реєстрації відповідно до законодавства декларації про готовність об'єкта до експлуатації.

Як убачається з матеріалів справи, постановою НКРЕКП від 13 жовтня 2020 року № 1878 ТОВ «Буменерго» для Шумської ГЕС було встановлено зелений тариф на електричну енергію, вироблену на об'єкті електроенергетики, що використовує альтернативні джерела енергії, а саме встановлено коефіцієнт зеленого тарифу 2,16. Даний тариф розрахований та встановлений НКРЕКП як для мікрогідроелектростанції, яка була введена в експлуатацію по 31 березня 2013 року включно. Підставою для прийняття вказаного рішення, як зазначає відповідач, стала дата закінчення будівництва ГЕС відповідно до декларації про готовність до експлуатації самочинно збудованого об'єкта, на яке визнано право власності за рішенням суду 05 лютого 2010 року. Проте, датою введення в експлуатацію об'єкту Шумської ГЕС, як електростанції є 16 травня 2016 року, про що свідчить Декларація про готовність до експлуатації самочинно збудованого об'єкта, на яке визнано право власності за рішенням суду, зареєстрована Департаментом ДАБІ у Вінницькій області 16 травня 2016 року за № ВН 143161370706.

Таким чином, колегія суддів погодилася з висновками судів першої та апеляційної інстанцій, що датою введення в експлуатацію Шумської ГЕС, слід вважати дату реєстрації декларації, а саме 16 травня 2016 року, що узгоджується з вимогами статті 9-1 Закону № 555-IV. Як наслідок, відсутні підстави для відмови у встановленні коефіцієнту «зеленого» тарифу 3,24, який діяв на момент реєстрації декларації.

Детальніше з текстом постанови Верховного Суду від 15 грудня 2022 року у справі № 520/2905/21 можна ознайомитися за посиланням – <https://reyestr.court.gov.ua/Review/107904622>.

5. Про підстави отримання компенсації за найм житла в порядку частини п'ятої статті 96 Закону України «Про Національну поліцію»

Виключно особа, яка потребує поліпшення житлових умов, має право претендувати на отримання житлового приміщення з державного житлового фонду, у тому числі на підставі статті 96 Закону України «Про Національну поліцію». Логічно із цього випливає, що поліцейський, який має право на отримання компенсації за найм житла в порядку частини п'ятої статті 96 вказаного Закону, має бути особою, яка в розумінні Житлового кодексу України потребує поліпшення житлових умов

у зв'язку з відсутністю власного житла за місцем проходження служби до моменту отримання від держави відповідного житлового приміщення, згідно з приписами статті 96 цього Закону.

Застосування цієї норми не обумовлюється лише наявністю обставин переведення (відрядження) поліцейських для проходження служби в інший населений пункт, де вони не мають житла, а пов'язана з викладеними вище умовами житлового забезпечення поліцейських

21 грудня 2022 року Верховний Суд у складі колегії суддів Касаційного адміністративного суду розглянув касаційну скаргу ОСОБА_1 на постанову Шостого апеляційного адміністративного суду від 17 березня 2021 року у справі № 640/22585/20 за позовом ОСОБА_1 до Кабінету Міністрів України про визнання протиправним та нечинним нормативно-правового акту в частині.

ОБСТАВИНИ СПРАВИ

Позивач звернувся до суду з позовною заявою до Кабінету Міністрів України (далі - відповідач, КМ України), у якому просив визнати протиправним та нечинним передбачений пунктом 4 Порядку виплати та визначення розміру грошової компенсації поліцейським за найм ними житла, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 24 жовтня 2018 року № 866 (далі - Порядок № 866), обов'язок надання поліцейським керівникові органу Національної поліції за місцем проходження служби довідки про перебування на обліку громадян, які потребують поліпшення житлових умов.

В обґрунтування позовних вимог позивач зазначив, що реалізація на практиці оскаржуваного положення призводить до дискримінації поліцейських-переселенців за територіальною ознакою.

Рішенням окружного адміністративного суду від 11.12.2020 позовна заява ОСОБА_1 задоволена, визнаний протиправним та нечинним абзац 8 пункту 4 Порядку виплати та визначення розміру грошової компенсації поліцейськими за найм ними житла, затвердженого Постановою Кабінету Міністрів України від 24 жовтня 2018 року № 866, наступного змісту: «довідку про перебування на обліку громадян, які потребують поліпшення житлових умов».

Задовольняючи вимоги позовної заяви суд першої інстанції виходив з того, що у відповідності до вимог частини п'ятої статті 96 Закону України «Про Національну поліцію», проголошуються дві пов'язані між собою обов'язкові передумови отримання поліцейськими грошової компенсації: відсутність власного житла в населеному пункті за проходженням служби та винаймання житла на підставі договору житлового найму. Але надалі, встановлюючи обов'язковість надання довідки про перебування на обліку громадян, які потребують поліпшення житлових умов, зазначену в абзаці 8 пункту 4 Порядку № 866, за розсудом суду цієї інстанції, фактично необґрунтовано обмежується коло поліцейських, які через відсутність власного житла за місцем проходження служби, вимушені винаймати його за договором житлового найму.

Постановою Шостого апеляційного адміністративного суду від 17.03.2021 апеляційну скаргу КМ України задоволено, рішення суду першої інстанції скасовано з ухваленням нової постанови, якою у задоволенні позову ОСОБА_1 відмовлено.

Скасовуючи рішення суду першої інстанції та відмовляючи у задоволенні позову суд апеляційної інстанції виходив з того, що положення абзацу 8 пункту 4 Порядку № 866 про необхідність подати довідку про перебування на обліку громадян, які потребують поліпшення житлових умов застосовуються до всіх поліцейських, які бажають отримати грошову компенсації за найм ними житла, незалежно від їх місця реєстрації чи проживання, та чи вони є внутрішньо переміщеними особами, з огляду на що оскаржуваний пункт Порядку № 866 не дискримінує поліцейських-переселенців за територіальною ознакою.

Верховний Суд касаційну скаргу залишив без задоволення, а рішення суду апеляційної інстанції – без змін.

ОЦІНКА СУДУ

Спир у цій справі виник у зв'язку із незгодою позивача із установленою абзацем 8 пункту 4 Порядку № 866 умовою для отримання грошової компенсації поліцейськими за найм ними житла подання, серед іншого, довідки про перебування на обліку громадян, які потребують поліпшення житлових умов, що, на його переконання, в аналогічній ситуації фактично надає необґрунтовані переваги за територіальною ознакою поліцейським, зареєстрованим на підконтрольній Україні території по відношенню до поліцейських - переселенців, тобто є прямою дискримінацією поліцейських - переселенців.

Відповідно до статті 14 Закону України «Про забезпечення прав і свобод внутрішньо переміщених осіб», внутрішньо переміщені особи користуються тими ж правами і свободами відповідно до Конституції, законів та міжнародних договорів України, як і інші громадяни України, що постійно проживають в Україні. Забороняється їх дискримінація при здійсненні ними будь-яких прав і свобод на підставі, що вони є внутрішньо переміщеними особами. Пунктом 2 частини першої статті 1 Закону України «Про засади запобігання та протидії дискримінації в Україні» від 06.09.2012 № 5207-VI (далі - Закон № 5207-VI) визначено, що дискримінацією є ситуація, за якої особа та/або група осіб за їх ознаками раси, кольору шкіри, політичних, релігійних та інших переконань, статі, віку, інвалідності, етнічного та соціального походження, громадянства, сімейного та майнового стану, місця проживання, мовними або іншими ознаками, які були, є та можуть бути дійсними або припущеними, зазнає обмеження у визнанні, реалізації або користуванні правами і свободами в будь-якій формі, встановленій цим Законом, крім випадків, коли таке обмеження має правомірну, об'єктивно обґрунтовану мету, способи досягнення якої є належними та необхідними.

Прямою дискримінацією є ситуація, за якої з особою та/або групою осіб за їх певними ознаками поводяться менш прихильно, ніж з іншою особою та/або групою осіб в аналогічній ситуації, крім випадків, коли таке поводження має правомірну, об'єктивно обґрунтовану мету, способи досягнення якої є належними та необхідними (пункт 6 частини першої статті 1 Закону № 5207-VI). Дискримінація

за ознакою місця проживання пов'язана з поточною або колишньою територіальною належністю особи. Така дискримінація проявляється у випадках, коли особа стикається з неможливістю реалізувати свої права або скористатися послугами через реєстрацію місця проживання у певній місцевості або через її відсутність.

Відповідно до абзацу 6 частини третьої статті 6 Закону № 5207-VI, не вважаються дискримінацією дії, які не обмежують права та свободи інших осіб і не створюють перешкод для їх реалізації, а також не надають необґрунтованих переваг особам та/або групам осіб за їх певними ознаками, стосовно яких застосовуються позитивні дії, зокрема, особливі вимоги, передбачені законом, щодо реалізації окремих прав осіб.

Відповідно до частини третьої статті 61 Закону України «Про Національну поліцію» від 02.07.2015 № 580-VIII (далі - Закон № 580-VIII) за поліцейськими зберігаються всі права, визначені для громадян України Конституцією та законами України, крім обмежень, встановлених цим та іншими законами України. Пунктом 5 частини десятої статті 62 Закону № 580-VIII передбачено, що поліцейський у повному обсязі користується гарантіями соціального та правового захисту, передбаченими цим Законом та іншими актами законодавства. Соціальний захист поліцейських визначається Розділом IX Закону № 580-VIII, до складу якого включена стаття 96 «Житлове забезпечення поліцейських». Частиною першою статті 96 Закону № 580-VIII обумовлено, що поліцейські забезпечуються житлом *на підставах і в порядку, визначених житловим законодавством*.

Основним законодавчим актом, яким затверджено положення житлового законодавства України є Житловий кодекс України (надалі - ЖК України). Відповідно до статті 3 ЖК України житлові відносини в Україні регулюються Конституцією України, цим Кодексом та іншими актами законодавства України.

За приписами статті 42 ЖК України, жилі приміщення надаються тільки громадянам, які перебувають на обліку потребуючих поліпшення житлових умов та внесені до єдиного державного реєстру громадян, які потребують поліпшення житлових умов. Пунктом 37 Правил обліку громадян, які потребують поліпшення житлових умов, і надання їм жилих приміщень в Українській РСР, затвердженими Постановою Ради Міністрів Української РСР і Української республіканської ради професійних спілок від 11.12.1984 № 470 (далі - Правила № 470) визначено, що жилі приміщення надаються тільки громадянам, які перебувають на квартирному обліку. Водночас, відповідно до примітки наявної у пункті 1 Порядку № 470 під квартирним обліком законодавець має на увазі облік громадян, які потребують поліпшення житлових умов.

Частиною другою статті 96 Закону № 580-VIII визначено, що, серед інших, поліцейським, які згідно із законом визнані такими, що потребують поліпшення житлових умов, житлова площа надається в першочерговому порядку.

Керівники органів поліції мають право виплачувати поліцейським, які не мають власного житла в населеному пункті, де вони проходять службу, і винаймають житло на підставі договору житлового найму, компенсацію за найм у розмірі

і порядку, що визначаються Кабінетом Міністрів України (частина п'ята статті 96 Закону № 580-VIII).

Верховний Суд зазначив, що із системного аналізу статті 96 Закону № 580-VIII слідує, що норми цієї статті включно з частиною п'ятою, спрямовані на регулювання соціального (житлового) забезпечення поліцейських. Тож враховуючи приписи статті 31 ЖК України, виключно особа, яка потребує поліпшення житлових умов, має право претендувати на отримання житлового приміщення з державною житлового фонду у тому числі і на підставі статті 96 Закону № 580-VIII. Логічно із цього слідує, що поліцейський, який має право на отримання компенсації за найм житла в порядку частини п'ятої статті 96 Закону № 580-VIII, має бути особою, яка у розумінні ЖК України потребує поліпшення житлових умов, у зв'язку з відсутністю власного житла за місцем проходження служби до моменту отримання від держави відповідного житлового приміщення, згідно приписів статті 96 Закону № 580-VIII.

Колегія суддів вказала, що застосування цієї норми не обумовлюється лише наявністю обставин переведення (відрядження) поліцейських для проходження служби в інший населений пункт, де вони не мають житла, а пов'язана із вищевикладеними умовами житлового забезпечення поліцейських.

Механізм виплати та розмір грошової компенсації за найм житла поліцейським, які не мають власного житла в населеному пункті, де вони проходять службу, і винаймають його на підставі договору житлового найму визначено Порядком № 866. Відповідно до абзацу 8 пункту 4 Порядку № 866, поліцейський для отримання грошової компенсації та визначення її розміру разом з рапортом подає керівникові органу Національної поліції за місцем проходження служби довідку про перебування на обліку громадян, які потребують поліпшення житлових умов.

Облік громадян, які потребують поліпшення житлових умов, і надання їм у безстрокове користування жилих приміщень у будинках державного і громадського житлового фонду, призначених для постійного проживання, регулюються Правилами № 470. Пунктом 13 Правил № 470 (у редакції чинній, станом на момент виникнення спірних правовідносин) визначено, що на квартирний облік беруться громадяни, які погребують поліпшення житлових умов.

Згідно цього пункту потребуючими поліпшення житлових умов визнаються громадяни, зокрема і внутрішньо переміщені особи з числа учасників бойових дій відповідно до пунктів 19 і 20 частини першої сіапі 6 та особи з інвалідністю внаслідок війни, визначені в пунктах 10 - 14 частини другої статті 7 та члени їх сімей, а також члени сімей загиблих, визначені абзацами четвертим - восьмим, чотирнадцятим, шістнадцятим-двадцять другим пункту 1 статті 10 Закону України «Про статус ветеранів війни, гарантії їх соціального захисту» (підпункт 8).

Таким чином, позивач не позбавлений права стати на облік як особа, яка потребує поліпшення житлових умов й на інших підставах, які передбачені Правилами № 470 і статус внутрішньо переміщеної особи не надає йому привілеїв перед іншими поліцейськими, які потребують поліпшення житлових умов та які бажають отримати грошову компенсацію за найм ними житла.

Реагуючи на доводи касаційної скарги щодо дискримінаційного характеру положень абзацу 8 пункту 4 Порядку № 866, колегія суддів зазначила, що вони застосовуються до всіх поліцейських, які потребують поліпшення житлових умов та які бажають отримати грошову компенсацію за найм ними житла, незалежно від їх місця реєстрації чи проживання, та чи вони є внутрішньо переміщеними особами. Відтак, оскаржувані положення спірної постанови не містять приписів, які б давали правові підстави для поводження з особами у різний спосіб без об'єктивного та розумного обґрунтування у відносно схожих ситуаціях, а також в однаковий спосіб до осіб, які перебувають у ситуаціях, що істотно відрізняються.

Детальніше з текстом постанови Верховного Суду від 21 грудня 2022 року у справі № 640/22585/20 можна ознайомитися за посиланням – <https://reyestr.court.gov.ua/Review/108188307>.

Огляд судової практики Касаційного адміністративного суду у складі Верховного Суду. Рішення, внесені до ЄДРСР, за грудень 2022 року / Упоряд.: управління забезпечення роботи судової палати з розгляду справ щодо податків, зборів та інших обов'язкових платежів секретаріату Касаційного адміністративного суду у складі Верховного Суду; правове управління (І) департаменту аналітичної та правової роботи апарату Верховного Суду. Київ, 2023. – 42 с.

Застереження: видання містить короткий огляд деяких судових рішень. У кожному з них викладено лише основний висновок щодо правового питання, яке виникло у справі. Для правильного розуміння висловленої в судовому рішенні правової позиції необхідно ознайомитися з його повним текстом, розміщеним у Єдиному державному реєстрі судових рішень.

Стежте за нами онлайн:

 fb.com/supremecourt.ua

 t.me/supremecourtua

 @supremecourt_ua